

אוניברסיטת תל-אביב
הפקולטה למדעי הרוח ע"ש לסטר וסאלי אנטין
תכנית הלימודים הכלליים והבין-תחומיים

עבודת סמינריון בנושא
מפגש ועימות: תרבות ואסטרטגיות מאבק לזהות וצדק
בהנחיית ד"ר איתן גינזברג

Stonewall The Riots that Sparked the Gay Revolution¹

על מאבקם של הומואים ולסביות בארה"ב
מסוף מלחמת העולם השנייה ועד למהומות סטנוול ב-1969.

בתמונה: הפאב Stonewall Inn בניו יורק, בו פרצו המהומות.

נכתב ע"י: מאור ברזני

ת.ז. *****

אוגוסט 2005

©(2005) כל הזכויות שמורות למאור ברזני.
אין להעתיק או לעשות כל שימוש במסמך זה
או בחלקו.
ניתן להפיץ את המסמך באופן חופשי כפי
שהוא ובאופן מלא בלבד.

¹ שם ספרו של דייוויד קארטר (2004) Carter

תוכן עניינים

2.....	הקדמה
4.....	מבוא.....
5.....	פרק א' – התיאוריה של סקוט.....
8.....	פרק ב' – מהומות סטנוול - סטורנליה של הכוח.....
15.....	פרק ג' – כוחה המדכא של השררה - תמונת מצב.....
17.....	אחרי המלחמה
23.....	פרק ד' – התנגדות.....
26.....	מטצין (Mattachine).....
30.....	בדיקת הגבולות והתנגדות סמי גלויה.....
32.....	ONE.....
33.....	בנות ביליטיס (Daughters of Bilitis).....
35.....	פרק ה' – לקראת פוליטיקה גלויה.....
38.....	סיכום.....
40.....	ביבליוגרפיה.....

הערה כללית לגבי מינוחים: בימינו מקובל להתייחס לקהילת הלהט"ב (להט"ב = לסביות, הומואים, טרנסקסואלים וביסקסואלים), אולם יהיה זה אנכרוניסטי להשתמש במינוח זה בדיון היסטורי, שכן מונח זה לא רווח בשנים בהן עוסקת עבודה זו. לרוב השתמשתי במונח 'גייז' באופן כולל או ב-'הומואים ולסביות'. ההתייחסות החברתית לטרנסקסואלים בשנים בהן עוסקת עבודה זו היתה לרוב כטרנססוויסטים (אנשים שאוהבים ללבוש את בגדי המין השני). אין אני עוסק בעבודה זו בענייני מגדר וזהות מגדרית כשלעצמם ולכן לא התעכבתי בעניינים אלו. כמו כן אין השימוש במונחים מסוימים בעבודה זו משום התעלמות ממגוון מונחים וזהויות אחרים, או משום שלילת הקשרים תרבותיים הנלווים אליהם.

הקדמה

"עושה מעשה הסדום היה מי שמעד ושב וחטא, ההומוסקסואל הוא עתה זן בפני עצמו".²

שורשיה של התנועה לשחרור גייז נעוצים אי שם במחציתה השנייה של המאה ה-19. למרות זאת, הומוארוטיקה ופרקטיקות מיניות חד מיניות אפשר למצוא עוד משחר ההיסטוריה. כבר בדיאלוג המשתה מהלל אפלטון יחסים בין גברים כיחסים אידיאליים. אולם, חשוב לזכור כי ההתייחסות האפלטונית ליחסים בין גברים לא נבעה מאיזה סוג של זהות או נטיה מינית כפי שתופשים אותה כיום, אלא מתוך התבוננות פילוסופית שקיפלה בתוכה היררכיה מעמדית חברתית-תרבותית, השמה את הנשים, הנערים והעבדים בתחתית הסולם החברתי. בתור שכאלה, לאזרחים הגברים יש את האפשרות לקיים עימם פרקטיקות מיניות. העבדים והנערים היו תמיד בתפקיד הנחדר, זאת גם כסימבול למעמד חברתי נחות יותר. אין בכוונתי להכנס לדיון מוסרי בשאלה זו, אולם אני מצוין זאת כדי לרמז בכך שגילויים היסטוריים של פרקטיקות חד מיניות אינם ניתנים לרדוקציה פשטנית להומוסקסואליות, כפי שהיא מובנת כיום. עדויות לפרקטיקות מיניות חד מיניות אפשר למצוא לאורך כל דפי ההיסטוריה ואין זה המקום לדון בהן, אולם דבר אחד קושר ומחבר בין כל אלו – היו אלו בגדר פרקטיקות בלבד, שלא הגדירו או כוננו זהות ותפישת אדם כוללת ולכן גם לא גררו בהכרח רדיפה שיטתית ומסיבית מצד השלטונות ו"הורדה למחתרת" של הומואים ולסביות. בספרו "תולדות המיניות, הרצון לדעת" טוען ההיסטוריון והפילוסוף מישל פוקו כי השיח על המיניות והסטיות המיניות במאה ה-19 הפך את ההומוסקסואליות מפעולה מינית גרידא, האסורה על פי החוק או הדת לסוג של אדם, לאישיות, לזן. בתור שכזה יש לו, להומוסקסואל, סוג של עבר, אופי וצורת חיים. "דבר מהווייתו הכוללת לא נמלט ממיניותו. היא נוכחת בכל ישותו, נחבאת בכל פרט בהתנהגותו, משום שהיא העקרון הערמומי והפעיל תמיד שלה; היא חרוטה ללא בושה על פרצופו ועל גופו משום שהיא סוד אשר תמיד מסגיר את עצמו. מיניותו של ההומוסקסואל שקולה למהותו, לאו דווקא כחטא שהוא מבצע דרך קבע אלא כטבעו הייחודי".³

בשיח על המיניות החל מהמאה ה-19 זן ההומוסקסואל הוא גם זן סוטה, טוען פוקו.

² פוקו (1996), עמ' 34.

³ שם

ההומוסקסואל הפך למסמן של זהות ולא עוד לפרקטיקה בלבד. במסגרת הזו הפרקטיקה הופכת להיות תוצר הנובע מזהות זו, שהינה פתולוגית ויש לאסור אותה. כתאריך לידת "ההומוסקסואל המודרני" גם כקטגוריה פסיכיאטרית המציינת סטייה מציין פוקו באופן סימבולי את שנת 1870, בה הופיע אחד המאמרים המכוננים על "התחושות המיניות המנוגדות"⁴. מרגע בו הפכה ההומוסקסואליות לזהות המגדירה אדם סוטה, בו בזמן, במין הכרח לוגי, החלה גם ההתנגדות לתיוג זה. התנגדות שהפכה ברבות השנים והמאבקים לתנועה כלל עולמית חזקה הבאה לשחרר הומואים ולסביות מעולה של הגדרתם כסוטים ולניכוס חוזר של המינוח "הומו" או "קוויר" ממילת גנאי למילה בעלת כוח המוטענת מחדש בקונוטציה חיובית.

הומואים ולסביות הם קבוצת מיעוט הסובלת מדיכוי, שנאה ואפליה על פי חוק. אין זו קבוצה אתנית או מעמדית, אך הדיכוי כאן הוא על בסיס נטיה מינית או זהות מגדרית. שלילת האפשרות לבחור את מי לאהוב ובאיזה אופן הוא זה המסמן את קבוצת המיעוט ודיכוייה ואת מאבקה לחופש ולשוויון זכויות חברתי.

למעשה אפשר לומר, שהדיכוי, השנאה והפחד מהומואים ולסביות נעוץ בבסיסו באותו פחד בסיסי מכל מה שמוגדר "אחר" או "חלש", שבשמו דוכאו במהלך ההיסטוריה גם שחורים, נשים, עבדים ורבים אחרים. הומואים ולסביות לא תמיד תפשו את עצמם כקבוצת מיעוט הנלחמת על זכויותיה, אך במהלך שנות ה-50 של המאה ה-20 החלה בארה"ב ההתעוררות התודעתית שהביאה לסימונם של הומואים ולסביות, קודם כל בעיני עצמם, כקבוצת מיעוט. שם החל, בחדרי חדרים ובתחילה באופן מינורי, מה שלימים צמח והפך לתנועה רחבה הפועלת בגלוי למען זכויות ושוויון של הומואים ולסביות, גם בימים אלו. הפעילות הזו לא החלה לראשונה בארה"ב בשנות ה-50. בגרמניה למשל, בתקופת רפובליקת ויימאר היה יחס סובלני יחסית להומואים והיו אף חיי תרבות ולילה ענפים למדי. בהקשר זה אפשר להזכיר את פעילותו החשובה של האקטיביסט מגנוס הירשפלד בגרמניה בתחילת המאה ה-20, שפעל למען דה-קרימינליזציה של ההומוסקסואליות, פעילות שנגדעה עם עלייתם של הנאצים לשלטון. מכיוון אחר, ניתן לציין את כתיבתו של אוסקר ויילד בבריטניה של סוף המאה ה-19, כתיבה שהייתה רובה ככולה בעלת רמיזות הומוסקסואליות מתחת לפני השטח, ולבסוף הביאה את ויילד למצוא עצמו בבית הכלא. מפאת קוצר היריעה לא אדון כלל בנושאים אלו או בתקופה זו ואתמקד בארה"ב בתקופה שלאחר מלחמת העולם השנייה. גם בשנת 2005 עדיין נמשך הדיכוי של הומואים ולסביות והם עדיין מופלים ביחס לקבוצת ההגמוניה ההטרוסקסואלית. הדיכוי בא לידי ביטוי גם באפליה בזכויות אזרחיות שונות הנשללות

⁴ שם.

מקבוצה זו, אך לא רק. ב-12 מדינות בעולם עדיין קיים כיום עונש מוות על הומוסקסואליות, וב-80 מדינות החוק שולח הומואים, לסביות או טרנסקסואלים למאסר לתקופות שונות של בין שנה אחת ועד מאסר עולם. רק בחודש יולי האחרון הוציאו שלטונות איראן להורג בתלייה בחוצות העיר שני נערים, האחד בן 18 והשני בן 16, כיוון שהואשמו בהומוסקסואליות. באופן גס, אפשר לומר כי התנועה העולמית לשחרור הומואים ולסביות צלחה בעיקר במדינות המערב וכי תנועות בינלאומיות כיום מנסות למנף את הכוח הפוליטי שנצבר עם השנים על מנת לנסות ולהפעיל לחצים גם על מדינות בהם עדיין רודפים הומואים ולסביות ומורידים אותם למחתרת. ללא כל ספק, רשת האינטרנט היום היא אחת מהצורות המובהקות בהן הומואים ולסביות, אף כי גם כל קבוצה מוחלשת אחרת, יכולים ליצור תשתית רשתית רחבה וענפה לפעילות של התנגדות שקטה, התארגנויות חתרניות וקבוצות שיח, במרבית המדינות כמעט באין מפריע, מלבד אלו המטילות פיקוח הדוק גם על חופש המידע באינטרנט (כמו למשל במצרים, בסין ובמדינות נוספות). גם בישראל לא נעלמה ההומופוביה, שהיא בעיקרה כיום בעיה חברתית לא פחות מאשר משפטית או חקיקתית. רק בחודש יוני האחרון היינו עדים לביטוי קיצוני של הומופוביה, כאשר ניסה גבר חרדי לרצוח צועדים במצעד הגאווה בירושלים, זאת, לדבריו בשם האלוהים. עם זאת, בעבודה זו לא בחרתי להתמקד דווקא במצב בהווה אלא לבחון את ההיסטוריה הפחות גלויה של התנועה לשחרור הגייז בארה"ב מתום מלחמת העולם השנייה ועד למהומות סטנוול, במחשבה כי ידיעת העבר יכולה לתרום במשהו גם להבנת ההווה וראייתו בתוך הקשר רחב יותר.

מבוא

האירוע, שמהווה אולי יותר מכל את הסימבול לפרוץ התנועה המודרנית לשחרור הגייז הוא **מהומות סטנוול** שהחלו בניו יורק בליל שישי ה-27 ביוני 1969 ונמשכו מספר לילות. המאבק לזכויות הגייז בארה"ב לאחר אירוע זה הפך לגלוי במוחלט ותפס קו רדיקלי מיליטנטי, זאת בניגוד לקו שמרני יותר שקדם לו, שחיפש אסימילציה ואישור של החברה ההגמונית. לאירוע זה אי אפשר להתייחס בחלל ריק וחשוב לבחון את התנאים והתשתית הענפה של הפעילות, הסמויה ברובה, שקדמה למהומות אלו ואפשרה לאירוע הזה – אף כי היה ספונטני – להתרחש כפי שהתרחש.

בעבודה זו אבקש להתחקות אחר חלק קטן מהאקטים של ההתנגדות הסמויה והגלויה של הומואים ולסביות בארה"ב מסוף מלחמת העולם השנייה ועד לפרוץ מהומות סטנוול ב-1969.

החקיקה, הרדיפה על ידי רשויות החוק, ההפחדה וההוקעה החברתית הן האמצעים בהם הפעילה ההגמוניה את כוחה ולמולה אתחקה אחר טקטיקות המאבק שננקטו. מאבק יומיומי זה, לעתים אף נדמה כי סיופי, הצטבר אט אט עם השנים והביא למהפכה של ממש, שמהומות סטנוול, כקו פרשת המים של מאבק זה, הפך אותו לגלוי באופן מוצהר.

בפרק הראשון אציג את התיאוריה של גיימס סקוט⁵, שלאורה ולאור עולם המושגים הסקוטיאני אנתח את אסטרטגיות המאבק של ההומואים ולסביות בתקופה האמורה. בפרק השני אסקור את מהומות סטנוול עצמן ואציגן כסטורנליה של הכוח במאבק לזכויות הגייז. הפרק השלישי יעסוק בשיטות הדיכוי של הומואים ולסביות ע"י ההגמוניה ובאופנים בהם הושלטה השררה. הפרקים הרביעי והחמישי יעסקו בטקטיקות ובדרכי ההתנגדות אל מול השררה – ההתנגדות הסמויה וההתנגדות הגלויה.

בעבודה זו נעשה שימוש במקורות רבים, ספרים, מאמרים ואתרי אינטרנט שונים, שחשפו פן קצת פחות ידוע ופחות מוכר במאבקם של הומואים ולסביות בארה"ב בתקופה שלפני סטנוול. ברור לי, כי אין בממצאים שיוואו להלן אפשרות להציג תמונה שלמה וסגורה של מבנה וטקטיקות המאבק המרובות והמורכבות שנקטו בהן הומואים ולסביות בתקופה הנידונה.

פרק א' התיאוריה של סקוט

בספרו "*Domination and the Art of Resistance*"⁶ מציע גיימס סקוט (Scott) דרך להתבונן על הדרכים והאופנים בהם מתמודדות קבוצות מיעוט מוחלשות ומדוכאות עם מציאות חייהם. סקוט מציע הסבר משלו לתפיסה של מהפכה וטוען כי היא למעשה תוצר של שגרת אורח חיים מתמשך של התנגדות ומאבק דינאמי ויומיומי הננקטת על ידי האנשים החיים תחת מכבש השררה, ואינה נובעת בהכרח דווקא מקבוצות חזקות המנהיגות ומובילות אותה. ההתמקדות ביומיומי ובפרקטיקות לכאורה טריוויאליות, שרובן לא נראות ולא נשמעות ולרוב גם לא נתפשות כאקטים מחאתיים בעלי משמעות, היא למעשה החידוש של סקוט. אפשר לדמות זאת לסיר מים העומד על אש קטנה המתחמם אט אט אך לבסוף מגיעים המים גם הם לנקודת הרתיחה. סקוט מחזיר למדוכאים את האמונה בכוחם ובאפשרותם להתנגד לדיכוי ולנציגיו ומתאר דרכים רבות של אופני התנגדות שונים, הנעשים ברובם מאחורי גבה של השררה. מכלול האפשרויות להתנגדות

⁵ Scott (1990).

⁶ Ibid.

באות לידי ביטוי במושג אותו מכנה סקוט "הטקסט הסמוי" (Hidden Transcript), שהוא לכאורה טקסט תמים, אך משמעותו האמיתית היא בסאב-טקסט שלו. הטקסט הסמוי הזה מהווה למעשה את תוכנה של הפעילות אותה מכנה סקוט **אינפרא פוליטיקה**.

אינפרא פוליטיקה של קבוצות נשלטות מורכבת מסטים של פרקטיקות התנגדות קטנות, חלקן סימבוליות ונראות לעתים חסרות משמעות, המתרחשות לעתים תוך מסווה של שיתוף פעולה עם השולטים. לנשלטים, טוען סקוט, יש אינטרס לשמור על מראית עין שטחית של שמירה על הסדר החברתי ואין מראית עין זו באה ללמד על הפנמת מצבם וקבלתם אותו, זאת משום שהם מצויים במצב של איום ממשי והתנגדות גלויה לשלטון הפוגע בהם תגרור אחריה בהכרח סנקציות אלימות.⁷ סקוט מראה שאינפרא פוליטיקה היא אחותה התאומה של הפוליטיקה הגלויה ומהווה כמעין תמונת ראי שלה. כל תופעה פוליטית באה לידי ביטוי גם בעולם האינפרא פוליטי.⁸ האינפרא פוליטיקה מופיעה בצורה שקטה, אבל מטרתה הסופית זהה לפעילות הפוליטית הגלויה. סקוט בעצם מרחיב את ההבנה של מהם אקטים פוליטיים, ובהגדירו את האינפרא פוליטיקה כאקט פוליטי לכל דבר ועניין מטעין סקוט את פעילויות ההתנגדות היומיומיות, קרי האינפרא פוליטיקה, של הנתונים תחת דיכוי במשמעות ובחשיבות הראויים להם. לתפוש את הפוליטיקה רק באופניה הגלויים הוא פספוס של המרחב הפוליטי הקיים והאפשרי לקבוצות המדוכאות. כותב סקוט:

*"So long as we confine our conception of the political to activity that is openly declared we are driven to conclude that subordinate groups essentially lack a political life or that what political they do have is restricted to those exceptional moments of popular explosion. To do so is to miss the immense political terrain that lies between quiescence and revolt and that, for better or worse, is the political environment of subject classes. It is to focus on the visible coastline of politics and miss the continent that lies beyond."*⁹

הדיכוי, טוען סקוט, וכל פרקטיקה של שררה, מתקיימים בשני מישורים במקביל – הן במישור הסימבולי-תודעתי והן במישור המטריאלי. כך גם ההתנגדות לשררה מופיעה גם היא בשני מישורים אלו וכוללת הן התנגדות מטריאלית, כמו למשל גניבות ומעילות, עבודה איטית וכדו' והן התנגדות סימבולית-תודעית, כמו למשל מחשבות מרחיקות לכת על מהפכה ודמיון מצב חברתי

⁷ Ibid, p.193.

⁸ Ibid, p.199.

⁹ Ibid.

אחר או תנועות גוף, מחוות אסורות, סימנים הידועים לנשלטים בלבד ועוד. לפעולת הדמיון בכלל, טוען סקוט, יש חשיבות גדולה מאוד בפעילות האינפרא פוליטית. גם ההתנגדות הסימבולית וגם המטריאלית, שתיהן אופנים בעלי חשיבות זהה בסט הפרקטיקות של ההתנגדות.¹⁰

סקוט מדגיש כי האינפרא פוליטיקה של ההתנגדות היא אקט פוליטי לכל דבר, והיא מתרחשת גם כיום בעולם המערבי הדמוקרטי של ימינו, בו קבוצות רבות מוחזקות עדיין לא כאזרחים שווים אלא כנתינים ולכן מופעי ההתנגדות שלהם עדיין חשאיים.¹¹

לטענת סקוט, ציות של המדוכאים לשררה אינו מהווה ביטוי דווקא להסכמתם העמוקה להיותם נחותים ואף אינו מצביע על **תודעה כוזבת**, כזו המשרתת את האינטרסים של ההגמוניה. הציות, טוען סקוט, אינו אלא מהלך מודע ומחושב, שנוקטים בו אלו הנתונים תחת עולה של השררה, זאת על מנת לצמצם ככל האפשר פגיעה בהם ולשמור על סוג של מאזן כוחות. זהו הטקסט הגלוי, המסתיר מאחוריו את הטקסט הסמוי, והם בעצם שני צדדים של אותו הדבר. הקושי לאתר את מקומות ההתנגדות, טוען סקוט, לא נובע מתודעה כוזבת של הנשלטים, אלא דווקא מצביע על שלטון שהוא יותר דכאני ונוקשה. בכל מקום בו מופעל כוח, אפשר יהיה למצוא צורת התנגדות כלשהי, טוען סקוט, אך לא תמיד היא תהיה גלויה לעין. סקוט אף טוען יותר מכך, כי אין פוליטיקה גלויה ללא אינפרא פוליטיקה סמויה שקדמה לה ונרקמה בחשאי אף שנים קודם לכן, בטרם הפכה גלויה.¹²

*"It would be more accurate, in short, to think of the hidden transcript as a condition of practical resistance rather than a substitute for it"*¹³

במקרים מסוימים אף לא מתאפשר גילוי פוליטי מוצהר היוצא כנגד האידיאולוגיה השלטת. למשל, במקרה בו תידון עבודה זו, נראה כי גילוי מוצהר על הומוסקסואליות בארה"ב בתקופה הנידונה הביא לרדיפה, למעצרים, לפיטורים ולנידוי חברתי. במקרים כאלו, של "הורדה למחתרת", האינפרא פוליטיקה היא החיים הפוליטיים עצמם.

תפיסה עצמית של הפרט כבעל מודעות אמיתית למצבו ולא כבעל תודעה כוזבת מחזירה לו את כוחו ומהווה התנגדות לאופן שבעלי הכוח ירצו לראות אותו. במסגרת הזו, כל פעולת התנגדות אינפרא פוליטית שהפרט עושה לוקחת חלק במה שקורא לו סקוט **"ניקוב האידיאולוגיה השלטת"**. זו אחת הטענות המרכזיות של סקוט כנגד התודעה הכוזבת. בעצם פעילויות ההתנגדות

¹⁰ Ibid, p.184.

¹¹ Ibid, p.199.

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

הקטנות מתבצע הניקוב, גם אם סימבולי לעתים, באופייה של האידיאולוגיה השלטת, עד שלבסוף הטקסט הסמוי מתעצם והולך ופורץ החוצה ברגע ספונטני ובלתי מתוכנן של התפרצות רגשות המונית. ההצהרה הגלויה של הטקסט והתפרצות החוצה זוכה אצל סקוט למינוח "סטורנליה של הכוח" (Saturnalia of Power). היא לא היתה אפשרית ללא כל אותן מאות אם לא אלפי פעולות קטנות וסמויות, שנמשכו לאורך שנים, לעתים אף במחשבה כי הן חסרות כל משמעות מוחשית. אך זהו בדיוק התוצר של הניקוב באידיאולוגיה השלטת על ידי פעילות אינפרא פוליטית וטקסטים סמויים, המביאים לאורך הזמן לשינוי אמיתי זאת אף תוך כדי שמירה על מעטה של הסכמה כללית בתוך כדי ההתנגדות הסמויה עצמה.

התודעה תופסת מקום מהותי בהגותו של סקוט. קיומה של אינפרא-פוליטיקה, אומר סקוט, מוכיח כי העדר התנגדות גלויה אינו נובע מהעדר תודעה או מתודעה כוזבת. התודעה גם משמשת כאתר בו יכולה להתקיים התנגדות סימבולית, כשזאת יכולה להמשיך להתקיים שם ולחכות עד שמגיעה שעת הכושר וההזדמנות להוציאה כמעשה מטריאלי. ההתנגדות מתחילה תמיד בתודעה כפרקטיקה סימבולית ומשם עוברת למישור המטריאלי. באופן הזה, מלווה ההתנגדות המטריאלית באופן תמידי ברעיונות, בכוונות ובשפה שמאגדת את הקבוצה הנשלטת יחד ומחברת אותם זה לזה במאבקים.

דיכוי שיטתי גורר רצון לתגובה של המדוכאים. רצון זה בא לידי ביטוי באינפרא פוליטיקה, אך אינו יכול להיות מסופק במלואו אלא עם הפיכתו של הטקסט מסמוי לגלוי ומעיוות ישיר עם הקבוצה השולטת. זוהי למעשה הסטורנליה של הכוח, שהיא למעשה תחושת השחרור וההקלה העצומה שחשים המדוכאים אשר לאחר שנים רבות יכולים לפתע להתבטא לראשונה בפומבי ולהשמיע את דבריהם בגלוי מבלי להנזק. זהו קתרזיס של ממש המטהר את הנפש, וזאת נראה כעת בהצגת המקרה של מהומות סטונוול.

פרק ב'

מהומות סטונוול - סטורנליה של הכוח¹⁴

את הדיון אתחיל דווקא ממהומות סטונוול, קו פרשת המים התוחם את הדיון בעבודה זו, ואחריי אבחן את השררה וההתנגדות לה בשנים שקדמו לאירועים אלו. כותרת המשנה שנותן קארטר

¹⁴ מרבית הנתונים בפרק זה נלקחו מספרו של קארטר (2004) Carter, העשיר בתיאורים ובעדויות מאנשים ומשוטרים, שהיו נוכחים במקום בזמן המהומות ובראיונות שנערכו איתם בשנים שלאחר מכן.

לספרו היא "המהומות שהציתו את מהפכת הגייז"¹⁵. מהומות סטנוול הוא השם שניתן לכמה לילות רצופים, במהלכם המוני הומואים, לסביות וטרנסקסואלים יצאו מבתייהם לרחובות וצעקו בגלוי את מחאתם, דבר שסימן יותר מכל את השינוי התודעתי המהותי בתפישת הגייז את עצמם. מה היו, אם כן, מהומות סטנוול ומדוע התרחשו דווקא ברגע ההיסטורי בו התרחשו?

בליל שישי ה-27 ביוני 1969, בסביבות השעה 1 אחר חצות¹⁶ הגיעו כמה שוטרים לפאב סטנוול אין (Stonewall Inn) ברחוב קריסטופר באזור גרינוויץ' וילג' (Greenwich Village) שבניו יורק. על דלת הפאב היה השלט "מועדון פרטי, לחברים בלבד", מה שסימל באותה התקופה את העובדה כי זהו פאב של גייז. בשנות השישים היו ברחבי ארה"ב מספר ברים של גייז, שרובם נשלטו ונוהלו על ידי המאפיה ולא על ידי הומואים ולסביות בעצמם. כך גם סטנוול הופעל ע"י המאפיה. אנשי המאפיה היו משחדים את המשטרה באופן שוטף בסכומים מוערכים של כמה מאות דולרים לפאב כמעט מידי שבוע, זאת תמורת קניית שתיקתה של המשטרה. למרות זאת, פשיטות על ברים של גייז, בעיקר באמתלות של חוסר רשיון למכירת אלכוהול, היו עדיין דבר שבשגרה גם בסוף שנות השישים, בתדירות של לפחות פעם אחת בחודש ואף יותר מכך בזמן שלפני בחירות, כאשר פוליטיקאים רצו להרשים את בוחריהם ולהראות עד כמה הם שומרים על הערים "נקיות" ועודדו את המשטרה לפקוח עין בצורה יתרה בתקופות אלו.¹⁷ סטנוול לא היה בר הגייז היחיד בניו יורק, אך לא היו רבים כאלו וסטנוול, שנפתח ב-1967, הפך לביתם של דראג-קווינס, טרנסקסואלים וגם של הומואים צעירים, שלא היה להם מקום אחר לצאת אליו. כך, למרות שמטרת המאפיה, שהיו בעלי המקום, היתה בעיקר ניצולם של הלקוחות, עדיין סיפק המקום תחושה של קהילה ומרחב מוגן להיות בו, דבר שהיה מאוד לא מובן מאליהם באותם ימים.¹⁸

גייז בתקופה הזו לא יכלו לקבל בעצמם רשיונות לפתיחת פאבים ולמעשה היו נתונים בין פטיש המשטרה לסדן המאפיה. באותו לילה, כמו בלילות רבים אחרים, הגיעה המשטרה למקום בטענה שהמקום פועל ללא רשיון למכירת אלכוהול. הסיבה לכך היתה שמכירת אלכוהול להומואים באותה תקופה הוותה עילה מספקת על מנת לשלול את רשיון מכירת האלכוהול לעסק, ולשם כך בדיוק שיחדו אנשי המאפיה את המשטרה.

בסטנוול עצמו היו בזמן הפשיטה כ-200 איש. הפשיטה עצמה לא היתה שונה מפשיטות קודמות, שנערכו באזור ובמקום עצמו. במהלך השבועיים שקדמו לפשיטה המדוברת פשטו שוטרים כמה

¹⁵ Carter (2004).

¹⁶ למעשה כבר ה-28 ביוני.

¹⁷ Ibid, p.82.

¹⁸ Ibid, p.88.

פעמים לפאבים נוספים של גייז באזור, אחת מהן גם לסטונוול עצמו.¹⁹ בדרך כלל, על אף מכות, השפלות ומעצרים שביצעו השוטרים, תמיד התפזר הקהל כמה שיותר מהר כדי להמנע מחיכוך יתר עם המשטרה. במקרים אלו, את הציות למשטרה אני רואה כאקט סמוי אף הוא של התנגדות סימבולית, שלא מלמד, כפי שראינו בתיאוריה של סקוט, על תודעה כוזבת של הנוכחים ואמונה בהיותם אכן נחותים ופושעים, אלא הוא בא על מנת לצמצם את האפשרות לפגוע בהם על ידי בעלי הכוח. ההוכחה לכך היא ההתפרצות הספונטנית בסטונוול, כמו גם סט נרחב של פרקטיקות התנגדות, כפי שנראה בפרקים הבאים, המעידים על מודעות מוחלטת.

הפשיטה על סטונוול בלילה ההוא התפתחה בכיוון שונה לחלוטין, שהפגיע גם את השוטרים עצמם, שכלל לא ציפו לאירוע שכזה ולכן גם לא באו בכוחות גדולים למקום, שכן לא הניחו שיש בכך צורך. מה שהיה שונה בפעם הזו היתה ההתנגדות האקטיבית הגלויה והמסיבית של באי המקום וחוסר נכונותם לסבול עוד את ההשפלה, הדיכוי והשררה לה היו נתונים זמן רב. שנים רבות של דיכוי, סבל, רדיפה והוקעה חברתית התנקזו לרגע הזה והתפרצו החוצה בסערת רגשות ספונטנית ולחלוטין לא מתוכננת מראש, יחד עם תחושה חזקה של "הגיע הזמן שזה יקרה, סוף סוף עשינו משהו!"²⁰ מה שהחל בסטונוול באותו הלילה נמשך כמה ימים והפך את האירוע הזה לסמל ולמיתוס המכונן של המאבק הגלוי לשחרור הגייז באמריקה וזכה לשם "מהומות סטונוול". אפשר לומר, שבאופן מובהק, אליבא דה סקוט, האירוע הזה הוא **הסטורנליה של הכוח** ואירוע הפיכת הטקסט הסמוי לגלוי במאבק לשחרור הגייז בארה"ב. עם זאת, אי אפשר לראות את האירוע כניצב בחלל ריק ומנותק מהקשר. על פי סקוט, כל התנגדות גלויה מקפלת לתוכה פעילויות רבות של התנגדות סמויה ושקטה, אינפרא פוליטיקה, כפי שצוין קודם לכן. ללא האקטים הרבים של אינפרא פוליטיקה והתנגדות סמויה וסמי-גלויה, חלקה סימבולית-תודעתית וחלקה מטריאלית, התרחשותו של הרגע הזה באופן בו הוא התרחש לא היתה מתאפשרת. סטונוול היה האירוע שאפשר לטקסט הסמוי להפוך גלוי ולפרוץ החוצה במלוא עוזו, בסרוב חד משמעי להמשיך לשחזר ולאשר את מופע השררה של ההגמוניה.²¹ באינפרא פוליטיקה ובהתנגדות הסמויה של גייז באמריקה בשנים שקדמו למהומות סטונוול אעסוק בפרקים הבאים.

הפשיטה על סטונוול, כמו פשיטות אחרות, תוכננה היטב מראש. באותה התקופה עדיין היה בתוקף חוק הלבוש, על פיו היה ניתן לעצור ולשלוח למאסר את מי שלא לבש לפחות שלושה פרטי

¹⁹ Ibid, pp. 143-144.
²⁰ Scagliotti & Schiller, (2004).
²¹ Scott (1990), p.215.

לבוש, שתאמו את מינו.²² חוק זה פעל בעיקר כנגד טרנסקסואלים. באותו הערב שתי שוטרות מוסוות בלבוש אזרחי הגיעו לסטונוול כדי לרחרח ולעקוב אחר אלו שלא לבשו מספיק פרטי לבוש התואמים את מינם וכן כדי לראות מיהם העובדים במקום ומי אלו המגישים משקאות אלכוהוליים, על מנת שאפשר יהיה לעצור אותם לאחר מכן. הסיבה הרשמית לפשיטה על הבאר, היתה, כמובן – אי רשיון תקף לממכר משקאות חריפים.

בשלב מסוים פרצו השוטרים פנימה ודלתות המקום ננעלו על מנת שאף אחד לא יברח מהמקום. מיד עם כניסתם של השוטרים הם נתקלו בהתנגדות עזה של באי המקום. היו שצעקו "אני לא אתן לך תעודה מזהה" ו"לא נסבול את זה יותר".²³ טרנסקסואלים שנכחו במקום סירבו להלקח למלתחות על מנת "להבדק" מה מינם ונאבקו עם שוטרים תוך שהם צועקים "אל תיגע בי" ו"תוריד ממני את הידיים שלך". הם סירבו בתוקף ובמקום החלה מהומה גדולה.²⁴ חשוב לציין, שבדרך כלל בפשיטות של השוטרים על פאבים היו באי המקום יושבים בשקט סביר ונשמעים לשוטרים על מנת לסיים את האירוע כמה שיותר מהר ולהתפזר משם. הפעם הזאת, מתוך ספונטניות ונחרצות החליטו שלא עוד וביצעו אקט שסקוט קורא לו "התנגדות מוצהרת".²⁵

לבסוף החלו השוטרים להוציא את באי המקום החוצה, במטרה שכמו בדרך כלל, הם יתפזרו במהרה ויעלמו בחשכת הלילה. אולם, הפעם אף אחד לא עזב את האזור וברחוב החלה להיווצר מסה של אנשים שהלכה וגדלה. אף אחד לא העלה בדעתו שהפשיטה הזו הולכת להתפתח למהומות גדולות, אולם הקהל בחוץ הלך וגדל מרגע לרגע כאשר עוד ועוד אנשים הוצאו החוצה מהפאב אל הרחוב. ללא כל ספק היתה זו התפרצות זעם עצור של זמן רב ותחושה שאי אפשר יותר לסבול את זה יותר, כמו שהעיד אחד הנוכחים באותו הלילה:

*"We all had a collective feeling like we'd had enough of this kind of shit. It wasn't anything tangible anybody said to anyone else, it was just kind of like everything over the years had come to a head on that one particular night in the one particular place, and it was not an organized demonstration. It was spontaneous. That was the part that was wonderful".*²⁶

²² באותה העת לא עשו אבחנה ממשית בין מין לבין מגדר וההתייחסות אליהם היתה חופפת.

²³ Carter (2004), p.140.

²⁴ Ibid, p.141.

²⁵ Scott (1990), p.203.

²⁶ Carter (2004), p.160.

כמה אנשים שיצאו החוצה סימנו V בידיהם. לא היתה זו התארגנות יזומה, לא היו סיסמאות ולא היה כל תכנון, אך משהו החל להתהוות בספונטניות ולקרות מתוך תחושת הכעס שפשתה בקהל המתגודדים מול המקום. היתה תחושה שמשהו עומד לקרות, למרות שאף אחד לא ידע מה. המהומות מחוץ לפאב המשיכו להתהוות לאחר שאחד השוטרים דחף את אחד הטרנסווסטיטים וזה החזיר לו בחזרה מכה עם התיק שלו. ברגע זה הקהל החל לקרוא קריאות בוז רמות כלפי השוטרים.²⁷

בתמונה: אחת מזירות העימות בין שוטרים למפגינים במהומות סטנוול, מחוץ לפאב.

הכמות הגדולה של האנשים והאנונימיות שבהיותם המון אפשרה להם להרגיש מרגע לרגע חזקים יותר. אנשים החלו להכות על מכוניות המשטרה בקריאות בוז רמות, לזרוק לאוויר בקבוקי בירה, מטבעות או כל דבר אחר שהיה במקום, להצית פחי אשפה ולנפץ חלונות ראוה של חנויות. המהומות החלו להתפרץ, והשוטרים, שהיו מעטים יחסית במספר נאלצו להגן על עצמם עד שתגיע תגבורת והם נעלו עצמם בתוך הפאב כשהם ממתנים לעזרה תוך שההמון בחוץ משליך חפצים ואבנים אל הפאב במטרה לפגוע בהם.²⁸ אנשים התקשרו מטלפונים ציבוריים לחבריהם על מנת שיגיעו למקום, אחרים רצו ברחובות הסמוכים בצעקות כי היתה פשיטה על הפאב. השמועה על המהומות פשטה כאש בשדה קוצים וההמון במקום המשיך לגדול.²⁹ בשלב מסוים היו במקום יותר מ-1000 איש. כוחות משטרה שהגיעו לאחר זמן מה לתגבר במקום החלו להכות בברוטאליות

²⁷ Ibid, p. 148.

²⁸ Ibid, p. 160.

²⁹ Ibid, p. 149.

עם אלות, גם אנשים שרק עמדו במקום. אנשים נגררו למכוניות מעצר ומהומה גדולה התרחשה שם עד שעות הבוקר המוקדמות. לפי דיווח של הניו-יורק טיימס³⁰ נפצעו באירוע הזה 4 שוטרים ועוד מספר לא ידוע של מפגינים וכ-13 אנשים נעצרו.

השמועה על אירועי הלילה התפשטה במהירות ואנשים רבים הגיעו למקום במהלך היום שלמחרת (שבת) כדי לנסות ולהבין מה התרחש שם. כולם היו נרגשים מעצם האירוע, שהסתיים באופן כל כך שונה ובלתי צפוי, שלא כמו כל שאר הפשיטות הקודמות של המשטרה על הברים של הגייז. היתה תחושה שהולך להיות "אירוע ממשיד" בערב הקרוב. המחאה היתה למעשה כפולה. הן מול המשטרה ורשויות החוק והן מול המאפיה. החלה להשמע קריאה למתן רשיונות לגייז לפתוח עבור עצמם מקומות בילוי. בשעות הערב המוקדמות כבר נכחו באזור כמה אלפי אנשים, שהחלו לקרוא סיסמאות כמו "Christopher street belongs to the Queens", "equality for homosexuals", "gay power", "we want freedom now".³¹ האווירה היתה ספוגה בהפגנת כוח פוליטית גלויה ומיליטנטית והיתה זו למעשה הפעם הראשונה שהתרחש דבר כזה בגלוי. בעצם היתה זו הפעם הראשונה בהיסטוריה שבה הומואים ולסביות עמדו על זכותם בקול רם, בכעס גדול וללא פחד, הסטורנליה בהתגלמותה. דראג-קווינס הסתובבו ברחובות וזוגות של גברים ושל נשים הלכו כשהם מחזיקים ידיים וקוראים סיסמאות. בשלב מסוים אף חסמו המפגינים את הכניסה לרחוב ולא נתנו לכלי רכב להכנס. גם בערב זה התפתחו מהומות, פחי זבל נזרקו על שוטרים, פחי זבל אחרים הוצתו ואבנים נזרקו על מכוניות. שוטרים ניסו לעצור אנשים והיכו אותם באלות.³²

כ-200-300 שוטרים פעלו בשטח עד לפנות בוקר על מנת להצליח לפזר את ההמונים מהרחובות, ששיחקו איתם משחקי "חתול ועכבר", חסמו רחובות וסובבו בין הבלוקים במעגלים כדי להטעות את כוחות השיטור. המהומות לא הסתיימו בלילה הזה ובמשך ארבעת הערבים שלאחר מכן המשיכו פעילויות מחאה, אם כי בקנה מידה קטן יותר וללא תקריות אלימות. דוגמה לכך, למשל, היא שבמהלך יום ראשון עברו בפארק בשכונה קבוצות של הומואים ולסביות וחילקו פלאיירים לתושבים עם הסיסמה – "הוציאו את המאפיה והמשטרה החוצה מהברים של הגייז".³³

סקוט משתמש במטאפורה של סכר לתיאור יחסי הכוחות בין הטקסט הסמוי לשררה. במסגרת מה שהוא קורא לו "סטרוקטורליזם הידראולי"³⁴ טוען סקוט כי ככל שיופעל יותר לחץ של

³⁰ New York Times, 29.6.1969, p.33.

³¹ Carter (2004), p.183.

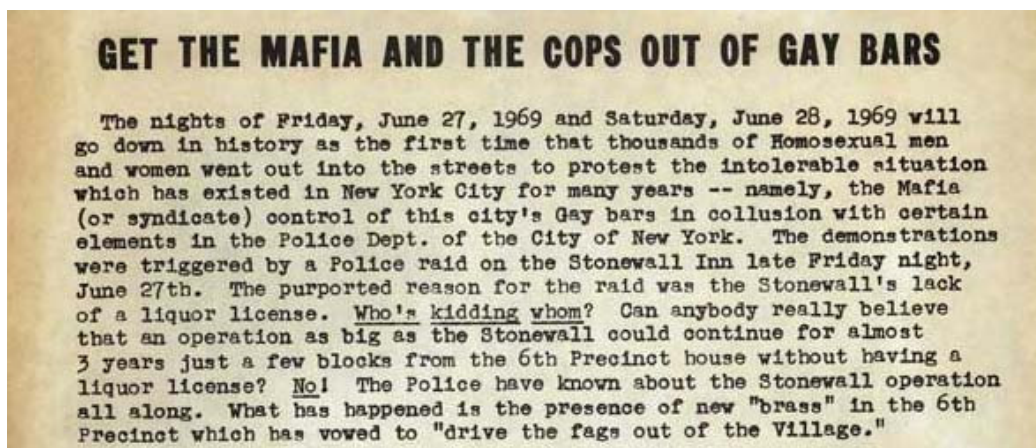
³² הרבה מאוד התרחש שם וקשה לתת תיאור שלם וכולל של האירועים. לקריאה נוספת מרחיבה ומלאת עדויות

אפשר לקרוא בספרו של קארטר, Carter (2004) בפרקים 7-11.

³³ Ibid, p.195.

³⁴ Scott (2004), pp.219-220.

השלטון, כך תגדל גם עוצמת ההתנגדות. ככל שהדיכוי יהיה כבד יותר, כך תהיה גם הצהרת החירות שתגיע לבסוף. במקרה הזה אנו רואים את עוצמתה וחוזקתה של הצהרת החירות, שהיא כעדות חיה הן לטקסט הסמוי שקדם לה והן לעוצמת הדיכוי והשררה שהביאה למהומות הללו בפרץ כה חזק. הרגע המתואר לעיל בסטנוול היה רגע של אין ברירה קולקטיבי, בו התמוטטה האינפרא פוליטיקה ופרצה בגלוי ובעוצמה כזו, באופן ששינה לחלוטין את פני המאבק לשחרור הגייז, שלאחר מהומות סטנוול הפך לגלוי, רדיקלי ומיליטנטי והחליף את הקו השקט, האסימילטיבי, הסמוי ברובו ושניסה לשמור על מעטה ההסכמה ההטרסקסיסטי.

בתמונה: חלק מהפלאייר אותו חילקו במהלך יום ראשון לאחר שני לילות של מהומות.
את הפלאייר המלא אפשר לראות בכתובת <http://tobymarotta.com/flyer>

בחודשים שלאחר מהומות סטנוול קמו שני ארגונים שפעלו בגלוי ובאופן מיליטנטי למען זכויות גייז – ה Gay Activist Alliance (GAA) וה Gay Liberation Front (GLF). כשנה בדיוק לאחר מכן נערכה במקום צעדת מחאה גלויה שציינה את ה-Gay Liberation Day, מה שהפך ברבות השנים למסורת של מצעדי גאווה שמצוינים כיום גם ברחבי העולם. כאמור, מהומות סטנוול הן קו פרשת המים וגבול התוחם את הדיון במסגרת עבודה זו, ולכן לא אכנס לדיון בתמורות ובהתפתחויות שחלו במאבק לשחרור וזכויות הגייז לאחריהן. אעבור כעת להציג את התנאים בהם חיו הומואים ולסביות בשנים שקדמו למהומות סטנוול. היו אלה עוברים שנים קשות במיוחד, בהן הוטלה עליהם השררה במלוא עוזה ולמעשה חייבה אותם לפעול באופנים אינפרא פוליטיים של טקסטים סמויים על מנת להתנגד לה.

פרק ג' כוחה המדכא של השררה - תמונת מצב

*"I have no doubt we shall win, but the road is long, and red with monstrous martyrdoms"*³⁵

אין זה סוד או חידוש לומר כי החברה בה אנו חיים היא הטרוסקסואלית והטרוסקסיסטית מיסודה. ככזאת, נותנת החברה חיזוקים תמידיים להתנהגות הטרוסקסואלית, ליחסי בן-בת, גבר-אישה. ההטרוסקסואליות אינה רק התנהגות וזהות מינית, אלא גם שיטה חברתית וארגונית. בתקופות שונות, וגם היום במקומות מסוימים, מי שלא מציית לה נתפש כאיום שיש להדירו ולהעלימו בכל דרך אפשרית ולעתים אף להענישו בחומרה. במקרים אחרים אף גרר אי הציות לנורמות החברתיות הללו מחירים חברתיים, משפחתיים או מקצועיים כבדים. למעשה, ההטרוסקסואליות היא כפויה והתנגדות לסוג כזה של ארגון ומבנה חברתי תהיה בראש ובראשונה ההתנגדות לייצור מופעים ופרקטיקות המאשרים ומכוננים אותה.

הדמוניזציה, הדה-לגיטימציה והרדיפה של הומואים ולסביות בתקופה המודרנית החלה, כאמור בהקדמה, בסוף המאה ה-19. בתקופה ההיא השתמשו לתיאור ההומוסקסואליות במונח "אינברסיה".³⁶ הממסד הפסיכיאטרי הגדיר את ההומוסקסואליות כסטיה וכמחלה והשיח שרווח אז על המיניות היה זה שכונן זהות הומוסקסואלית מובחנת, שהפרקטיקה המינית היא תוצר שלה, דבר שהיווה היפוך של דרך המחשבה שרווחה עד אז. השיח הפסיכיאטרי התייחס להומוסקסואליות כאל פתולוגיה, כאשר הדרך היחידה לחיות חיים מאושרים היתה לשנות את המיניות להטרוסקסואלית. אין ספק כי טון הממסד הפסיכיאטרי עזר ותרם לשררה ההטרוסקסואלית שהוטלה על החברה כולה.

את כוחה של ההשתקה וההטרוסקסיזם התרבותי אפשר להדגים במקרה משנת 1928, עת יצא לאור בבריטניה ובארה"ב הרומן *The Well Of Loneliness* מאת הסופרת רדקליף הול (Radclyffe Hall) ושהפך לקלאסיקה בתרבות הלסבית. היה זה אחד הרומנים הראשונים, אם לא הראשון, שעסק בלסביות, או מה שכונה אז אינברסיה נשית. מיד לאחר צאתו של הספר הוא נאסר לפרסום הן בבריטניה והן בארה"ב בשל טענה להיותו מכיל תוכן שנחשב בגדר תועבה ונגד

³⁵ Oscar Wilde, Letter to George Ives.

³⁶ במחצית השנייה של המאה ה-19 רווחה תיאוריה סקסולוגית על האינברסיה, שהסבירה משיכה חד מינית כסימפטום של היפוך מגדרי, שנתפש כבא לידי ביטוי בהתנהגות, בתכונות אופי, במושא לתשוקה מינית ובמאפיינים גופניים. האינברסיה נחשבה לבעלת מקור ביולוגי ואת האינברט (invert) ראו כאישה עם נפש של גבר או גבר עם נפש של אישה.

הספר עמדו מספר תביעות משפטיות. דווקא בארה"ב פסקו השופטים שאין מניעה לפרסם את הספר, אולם בבריטניה הוא המשיך להיות אסור לדפוס ולהפצה במשך כעשרים שנה נוספות.³⁷

בשנת 1933, כאשר בוטלו בארה"ב חוקי היובש, נחקקו חוקים רבים על מנת להגביל ולפקח על מכירת האלכוהול וצריכתו. הרשות המדינית לפיקוח על המשקאות (SLA) התערבה בחקיקה ובאישורים שניתנו לפאבים למכירת אלכוהול. באופן זה שימשה למעשה גם מדיניות ה-SLA להשרשת ההומופוביה ולהידוק הדה-לגיטימציה של הומואים במרחב הציבורי – נקבע כי מספיקה היתה בפאב עצם נוכחותם של הומואים, שנחשבו לאנשים גסים, תאוותניים והוללים, על מנת להביא לביטול רשיון למכירת אלכוהול לעסק ואף להביא לסגירתו.³⁸ זוהי דוגמה מובהקת לאופן בו פועלת השררה ומייצרת את בסיס השליטה ההטרסקסיסטית.

גם הקולנוע לא הדיר רגלו מהטלת השררה ההטרסקסיסטית והדרתם של הומואים ולסביות לשוליים. החשיבות של תעשיית הסרטים ההוליוודית בעיצוב דעת הקהל האמריקאי הביאה את התעשייה לרגולציה עצמית, זאת מתוך לחצים ואיומים לצנזורה חיצונית שתציב מגבלות על תכנים שנחשבו כלא מתאימים מוסרית לקהל האמריקאי. מתוך רצון להמנע מצנזורה חיצונית קם בהוליווד בשנות ה-30 של המאה ה-20 גוף ביקורת פנימי שהיה אחראי לפיקוח על התכנים ששודרו ודאג שלא יהיו בהם מסרים ותכנים לא ראויים. בראשותו של וייל הייז (Will Hays) כונן גוף הביקורת בשנת 1935 את ה-motion picture code שהיה ידוע בכינויו "קוד הייז". מטרתו של קוד הייז היתה להבטיח שסרטים הוליוודיים לא יתרמו להפחתת נורמות המוסר של הציבור. על פי קוד הייז אסור היה להראות בסרטים כל דבר שאינו מוסרי, אינו טבעי או נוגד את החוק. כך, נאסר להראות בסרטים ייצוגים קולנועיים של זנות, ניאוף או סטיות מיניות, היינו הומואים או לסביות. כתוצאה מכך, הומוסקסואליות ולסביות בסרטים הוליוודיים היתה נעדרת ומודרת כמעט לחלוטין מסרטים לפחות עד סוף שנות ה-50, כאשר ייצוגים כאלו, כשהופיעו כבר בשנות ה-60, היו מוגבלים לכאלה בהם הגיבור או הגיבורה הופכים לבסוף להטרסקסואלים או לחילופין מתים במהלך הסרט.³⁹ הסרט הראשון, שלמעשה שבר את המודל הזה היה הסרט

³⁷ GLBTQ (2002).

³⁸ Carter (2004), p.17.

³⁹ Grounds (1997/8).

*The Boys in the Band*⁴⁰ משנת 1970, שבוסס על פי מחזה מ-1969 והיה הסרט הראשון בו עמדו במרכז מספר דמויות של הומואים, שאינם מתים בסוף או "חוזרים למוטב"⁴¹.

אחרי המלחמה

בתקופה שאחרי מלחמת העולם השנייה הפכה העיר ניו-יורק למטרופולין גייז של ממש למאות אלפי מהגרים, שהגיעו אליה מתוך ומחוץ לארה"ב, כל זאת כמובן בצורה לא מסודרת או מאורגנת, לא גלויה ולא מובחנת ממש. באותה תקופה, עקב לחץ פוליטי מקרב הימין השמרני, שוכללו שיטות הפתיון, הבילוש ופשיטות המשטרה בניו יורק והמשיכו לעצור הומואים ולזמנם למשפטים, לעתים למשל רק בשל המצאותם במסיבה פרטית. המשטרה היתה עוצרת ואוסרת הומואים באופן שוטף בברים ובאתרי קרוזינג.⁴² המציאות החברתית באמריקה שלאחר מלח"ע ה-2 היתה קשה ביותר להומואים, שהשררה הוטלה עליהם במלוא עוזה מכל כיוון אפשרי. מבחינת החוק והחברה הם נחשבו לפושעים, סוטים, חסרי מוסר, אנסים ואף לקומוניסטים. השיח הפסיכיאטרי עשה פתולוגיזציה להומוסקסואליות והם נתפשו כחולים נפשית ואף אנשי הדת והכנסייה הציגו אותם כחוטאים.

באופן מסורתי, בשל המורשת הפוריטנית, דיכאו החוקים בארה"ב את אלו שעסקו בפרקטיקות מיניות חד מיניות. עם העלייה החדה בכוחו של הימין השמרני לאחר מלח"ע ה-2, המדיניות האנטי-קומוניסטית הקיצונית והדרישה לקונפורמיות חברתית טוטאלית שאפיינה את שנות החמישים, נחקקו חוקים קשים נגד הומוסקסואליות, שחלקם היו דרקוניים. הממסד השקיע רבות בדה-לגיטימציה של ההומוסקסואליות ובדחיקתה לשוליים. אחד הצעדים הברורים היתה חקיקה אנטי הומואית ורדיפה אקטיבית של רשויות החוק את ההומואים. בשנים אלו ההומוסקסואליות היתה מחוץ לחוק.

הסנטור ג'וזף מקארתי הפך את ההומואים לשעירים לעזאזל כשהוא מאשים אותם בכשלונות של מדיניות החוץ ובסקנדלים שונים בשירות הציבורי. בזמן שבתקופת המקרתיזם הוקשחו החוקים גם כלפי הומואים, שנחשבו אז לסיכון בטחוני למדינה, גם היחס של החברה כלפי הומואים הושפע מכך ונעשתה דמוניזציה להומואים באשר הם. הומואים נחשבו כאנסי ילדים, בוגדניים ונטולי כל ערכים וההנחה הרווחת כלפי הומואים ולסביות היתה שמכיוון שהם מצויים כל כך

⁴⁰ *The Boys in the Band*. Directed by: William Friedkin, 1970.

⁴¹ כתבה הבוחנת את ייצוג ההומוסקסואליות בסרט הזה אפשר למצוא בקישור הבא:

<http://www.nrg.co.il/online/25/ART/768/348.html>

⁴² הכוונה באתרי קרוזינג היא לאותם המקומות בהם הומואים חיפשו סקס מזדמן, כגון גנים ציבוריים, שירותים ציבוריים, רחובות מסוימים וברים.

בשוליה של החברה הם בוודאי גם שותפים לאידיאולוגיה האסורה מכל – קומוניזם. ואכן, האשמתם של הומואים ולסביות בהיותם קומוניסטים שימשה צידוק נוסף להפיכתם למטרות לרדיפה פוליטית על ידי הממסד. וכך, חוקים אנטי-הומוסקסואליים הפכו חמורים בהרבה במהלך שנות החמישים. לחץ חברתי רב ופחד גדול הביאו הומואים רבים להתחתן, שכן היה זה בלתי אפשרי לחשוב על צורות חיים אחרות באקלים חברתי וחוקי שכזה.⁴³

מדינות שונות ברחבי ארה"ב העבירו חוקים חדשים רבים שהחמירו עם הומוסקסואלים. לדוגמה, בשנת 1949 הועבר בקליפורניה חוק מיוחד המתייחס לעבריינות מינית – **חוק ההתמהמהות בשירותים**. על פי חוק זה חל איסור על שהייה ממושכת בשירותים ציבוריים. שמו של כל אחד שהואשם בהימצאות יתר בשירותים ציבוריים נרשם והוא היה יכול להיות נתון למעקב ויכול היה אף למצוא עצמו נידון למספר שנות מאסר בכלא. דוגמה נוספת היא למשל האיסור בחוק במדינות רבות על "התקהלות" של יותר משני הומואים, דבר שיכול היה להוביל למעצר בפועל. בנוסף, כמעט בכל המדינות בארה"ב רשיונו המקצועי של אדם יכול היה להשלל ממנו על בסיס גילוי היותו הומוסקסואל, מה שהביא לכך שאנשים רבים יכלו להשאר עקב כך ללא פרנסה. חוקים אלה וחוקים מיניים נוספים נחקקו ב-29 מדינות ברחבי ארה"ב, כאשר ההומואים היו היעד מספר אחת למרדף בחוקים אלו.⁴⁴

בשנת 1950, העיד סגן רוי בליק (Roy Blick) ממחלק המוסר בושינגטון בפני הסנאט ומסר כי לפחות כ-5000 הומוסקסואלים עובדים עבור הממשלה. בעקבות עדותו אישר הסנאט את הקמתה של וועדת חקירה על מנת לבדוק את הנושא. בדו"ח הוועדה נמסר כי "אלו המעורבים באופן פומבי בסטיות כאלו הינם נטולי יציבות רגשית שיש לאנשים נורמלים. הומוסקסואל אחד יכול לזהם ולהשחית משרד שלם".⁴⁵ הוועדה דרשה כי מדיניות טיהור הומוסקסואלים מהצבא תהווה מודל גם למשרדים ממשלתיים אחרים. הדבר הביא לידי פיטוריהם של מאות הומואים מהשירות הציבורי, כאשר מספר המפוטרים ההומואים גדל פי עשרה במשך שלוש השנים הבאות.⁴⁶ מדיניות זו כלפי הומואים נבעה מההנחה הגורפת כי הומואים הם בלתי יציבים רגשית ונפשית, כי רמת המוסר שלהם ירודה בשל התמכרותם לתאוות מיניות וכן מההנחה שבשל כך הומואים יותר נוחים לסחיטה, דבר שעלול להוות גם סיכון בטחוני במידה ויועסקו הומואים בשירות הציבורי.⁴⁷

⁴³ Bernstein (2002), pp. 540-542.

⁴⁴ Carter (2004), Chapter 1.

⁴⁵ Ibid, p.14.

⁴⁶ D'emilio (1992), p.25.

⁴⁷ Ibid, p.60.

הנציבות לשירות אזרחי (CSC) וה-FBI חברו יחדיו לקמפיין אינטנסיבי על מנת לחשוף ולגלות את ההומוסקסואלים שבשירות המדינה, זאת למשל, על ידי ביצוע מאסרים ברחבי ארה"ב עפ"י רשימות של עובדי ממשלה והשוואת טביעות אצבעות של מועמדים לעבודה מול רישומי ה-FBI. הדמורליזציה והדמוניזציה של ההומוסקסואליות בארה"ב נעשתה בשם הטבע. היינו – ההומוסקסואליות נתפשה כתופעה לא טבעית, ולכן גם לא מוסרית שיש לרדפה, לגנות את גילוייה ולנקות את הרחובות מאותם אנשים לא מוסריים, חולים, סוטים, המהווים סכנה לאומה. כאמור, בתקופת המקרתיזם בשנות ה-50, נקשר שמם של ההומוסקסואלים גם עם קומוניזם, מה שנתן לשלטון לגיטימציה נוספת לרדוף אותם. אייזנהאואר, נשיאה ה-34 של ארה"ב, חתם ב-27 באפריל 1953 על הוראה מספר 10450, שהוסיפה את ה"סטייה המינית" כבסיס לפתיחת חקירה ועילה לפיטורין נגד מי שנחשד בכך. על פי הוראה זו גם נאסרה העסקתם של אלו שנחשבו ל"סוטי מין". האינטרס מאחורי תקנה זו היה הרצון להביא לפיטוריהם של כמה שיותר הומוסקסואלים משירות המדינה. ואכן, נעשה שיתוף פעולה בין הממשלה, המשטרה והצבא בבדיקת תיקי הנתונים האישיים של עובדים, מה שהביא לפיטורים נוספים של מאות גברים ונשים הומואים ולסביות.⁴⁸ גם השפה בה השתמשה התקשורת לא הותירה מקום לספק כי מדובר בסוטים. המילה "סוטים" הופיעה תמיד בכותרת הראשית, כאשר המילה "הומוסקסואלים" הופיעה רק בכותרת המשנה.⁴⁹ אין ספק שהחיבור בתקשורת בין "סוטים" לבין "הומוסקסואלים", כאשר "סוטים" מופיע ככותרת ראשית שימש ככלי בידי התקשורת והשלטון לעיצוב דעת הקהל.⁵⁰

מסע הרדיפה של אייזנהאואר כלפי אותם "סוטים מינית" החל כבר כמה שנים עוד קודם לכן, בזמן מלחמת העולם השנייה, עת היה מפקד הכוחות של צבא ארה"ב באירופה. אייזנהאואר פנה לסמלת פלפס (Johnnie Phelps), אחת הסמלות המצטיינות באחד הגדודים והורה לה להכין רשימה של כל הלסביות בגדוד, זאת על מנת להפטר מהן. את ההוראה הזו נתן לה לאחר ששמע כי ישנן לא מעט לסביות בגדוד. פלפס, בעצמה לסבית, אמרה לאייזנהאואר כי תשמח להכין עבורו את הרשימה, אבל היא תהיה הראשונה שתופיע בה. זה היה למעשה אקט של התנגדות תוך בדיקת הגבולות וחשיפת הטקסט הסמוי. פלפס היתה יכולה לשלם על כך ביוקר. סמלת נוספת שעמדה לידה אמרה לו "היא תהיה השנייה ברשימה, אני אהיה בה הראשונה". פלפס אמרה שאם

⁴⁸ Carter (2004), p.14.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ אמנם תקשורת ההמונים והאופנים בהם היא מעצבת את דעת הקהל אינה נושא הדיון בעבודה זו, אולם מעניין יהיה לעשות בעניין זה מחקר על האופן בו עיצבה התקשורת את דעת הקהל האמריקאית באופנים בהם סיקרה ודיווחה (או שהדירה) עניינים הנוגעים להומואים וללסביות לאורך השנים. מתודת המחקר של נועם חומסקי, כפי שמופיעה בספרו – *אוטופיה לאדונים, מחשבות על טבע האדם והסדר החברתי (2000)*, יכולה לשמש נקודת מוצא למחקר כזה.

הוא רוצה להחליף כמעט את כל הפקידות, מפקדות המחלקות, הנהגות – היא מוכנה לערוך את הרשימה. בסופו של דבר ויתר אייזנהאואר בפעם ההיא על הרעיון ואמר להן "forget the order".⁵¹

כבר כאן אנו יכולים לראות ביטוי ממשי להתנגדות מול השררה. במקרה הזה גרמה ההתנגדות המקומית הזאת לאייזנהאואר, מייצג השררה במקרה הזה, להתקפל אל מול אקט מקומי זה של התנגדות, כיוון שידע שהוא יכול להפסיד מכך. זוהי אינפרא פוליטיקה שבאה לידי ביטוי בהתגרות ובדיקת גבולות אל מול השררה. אין ספק שהמקרה הזה יכול היה להסתיים בצורה אחרת לגמרי, בהתחשב בהקשר ובזמן בו התרחש. תוצאות האינסידנט הזה מלמדות בבירור כי יש חשיבות רבה גם למופעי התנגדות מקומיים מול השררה והדבר מאפשר לעתים אף שינוי מקומי מיידי.

אין ספק, שרדיפה אקטיבית ומכוונת כזו נגד הומוסקסואלים תביא לפחד גדול ול"ירידה למחתרת" של אנשים רבים בעלי נטיות הומוסקסואליות. גברים רבים, שפשוט פחדו מהשלטון היו מתחתנים ומקימים משפחות – הסמל המובהק להטרוסקסואליות נורמטיבית – זאת רק על מנת שלא יחשדו בהם בהיותם הומוסקסואלים. דוגמה קטנה, מסרט קולנועי אמנם, אך כזה המשקף היטב את רוח התקופה והדרישה לקונפורמיות, אפשר לראות בסרטו של הבמאי טוד היינס משנת 2002, "הרחק מגן עדן",⁵² המתאר את החיים בארה"ב בשנות החמישים ובו הגיבור הראשי, אדם משכיל, מצליח בעסקים ומפורסם בקהילתו נתפס במקרה על ידי אשתו בזרועותיו של גבר אחר בשעת לילה במשרד. אותו גבר פונה בהמשך לטיפול רפואי ואומר לרופא "אני יודע שאני חולה, חשבתי שהבעיה הזאת תעבור לאחר שאתחתן, אך כנראה שלא. אני מוכן לעשות הכל כדי לא לתת לבעיה החמורה הזאת להרוס לי את החיים ואת הקריירה". הרופא מציע לו טיפול בשיחות ואף בחשמל, והוא נעתר ברצון. המקרה הזה מראה שלא תמיד ולא כולם היו מודעים למצבם האמיתי והיו שחיו בתודעה כוזבת וקיבלו עליהם את שררת השלטון והכפייה ההטרונורמטיבית. במקרה האמור זו דוגמה מסרט, אך לאור הנתונים העולים בפרק זה, בטוחני כי מקרים רבים כמו זה התרחשו גם במציאות החיים עצמם באותם הימים. לעומת זאת, היו גברים הומוסקסואלים רבים, שפנו לטיפול פסיכולוגי, כיוון שידעו שזו הדרך היחידה עבורם שלא יפטרו אותם מהעבודה או ירדפו אותם. במקרה שכזה זו דוגמה מובהקת לאקט של אינפרא פוליטיקה מודעת לגמרי, תחת שמירה על מעטה ההסכמה הכללית.

גם בסוף "העשור הרע", כפי שכינו רבים את שנות החמישים, לא היה מצבם החוקי של הומואים ולסביות טוב בהרבה. בשנת 1961 היו החוקים נגד הומוסקסואליות בארה"ב חמורים בהרבה אף

⁵¹ Kaiser (1998), p.47.

⁵² *Far From Heaven*, Director: Todd Haynes, USA 2002.

מאלו של רוסיה, קובה או מזרח גרמניה, מדינות שאותן ביקרה ארה"ב על עריצותן. על בגיר, שהורשע בפשע של קיום יחסי מין בהסכמה עם בגיר אחר מאותו המין ואף שהדבר נעשה בפרטיות בביתו, יכול היה להגזר עונש מאסר קל עד לעונשי מאסר של 5, 10, 20 שנה ואף עונש של מאסר עולם. בפנסילבניה ובקליפורניה יכלו לאשפז בכפייה את עברייני המין במוסדות לחולי נפש למשך כל חייהם, ובשבע מדינות אחרות בארה"ב אפשר היה אף לסרס אותם, כל זאת על פי חוק. באחד מבתי החולים לחולי נפש הידועים לשמצה בקליפורניה, שהיה ידוע בשם הגנאי "דכאו לקווריס", ניתן היה, על פי חוק מ-1941 לסרס, לטפל בחשמל או אף לעשות ניתוח להסרת האונה לגברים שהואשמו במעשי סדום בהסכמה.⁵³ גם על הטרנסקסואלים⁵⁴ לא פסחו בחקיקה וגם הם סבלו מהחקיקה המדכאת ומעולה של השררה. נראה היה, שרשויות החוק רק חיפשו תירוצים שונים למעצרים. משטרת ניו יורק השתמשה בהנחיות החוק לפיהן אדם השובש פחות משלושה פרטי לבוש המתאימים למין שלו, הינו על פי סעיף 240.35 סעיף קטן 4 לחוק העונשין בניו יורק, "מתחפש ע"י בגדים שאינם טבעיים לו" ולכן דינו מאסר.⁵⁵ סעיף זה בחוק גרם למעצרים ולמאסרם של אנשים רבים, בעיקר במהלך פשיטות שנערכו בשגרה בפאבים של גייז במהלך שנות השישים.

אמנם, במקומות רבים אפשר למצוא אזכורים לכך שהחקיקה לא אסרה את ההומוסקסואליות עצמה ולמעשה לא היו חוקים כלפי עצם היות הומו או לסבית, אלא היו אלו רק מעשים מיניים חד מיניים שהוצאו אל מחוץ לחוק. באופן טכני הדבר אמנם נכון, אך האפקט הכולל של החקיקה ומדיניות המשטרה שננקטה כלפי הומואים ולסביות הפכו את עצם ההיות של הומו או לסבית לפשע הלכה למעשה. כך הומואים ולסביות חיו תחת השררה במצב תמידי של פחד ודיכוי חברתי. ברגע שחוקים וענישות נחקקו על מנת להקשות על הומואים לפגוש האחד את השני, המשטרה גם החלה לפטרל במקומות מפגש שונים בהם הם לעתים הסתובבו. שוטרים במסווה פטרלו בברים שונים בהם הסתובבו הומואים, היו מקומות בהם השתילו השוטרים מיקרופונים סמויים על ספסלים בפארקים כדי לחשוף פעילות הומוסקסואליות אסורה ואף הותקנו מראות דו כיווניות וחורי הצצה בחדרי שירותים על מנת לעקוב אחר הפעילות שם ולאתר את ההומואים שהיו מגיעים למקומות הללו.⁵⁶ מרבית המעצרים של הומואים היו על עבירות שידול, התנהגות בלתי

⁵³ Carter (2004), p.15.

⁵⁴ טרנסקסואלים במידה רבה כונו בתקופה ההיא טרנסוסטיטים (transvestite). טרנסוסטיט הוא גבר או אישה האוהבים ללבוש את בגדי המין השני ואינו בהכרח טרנסקסואל. כמו כן, אין טרנסוסטיטיזם מעיד בהכרח על נטיה מינית חד מינית או על רצון להיות בן/בת המין השני, אלא על פרקטיקת לבישת הבגדים בלבד. עם זאת, בשנות ה-60 לא נעשו אבחנות כאלו והשתמשו במונח טרנסוסטיט גם עבור טרנסג'נדרים וטרנסקסואלים.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid. p.16. כמו כן, עצם המפגש במקומות אלו היה סוג של אינפרא פוליטיקה ושל חתירה תחת החוק.

הולמת וחוקי שוטטות שונים, שהיו מבוססים רובם ככולם על ההנחה כי הומואים, שלא כמו הטרוסקסואלים, הם על פי הגדרה אנשים המעורבים בפעילות אסורה.⁵⁷

בשנת 1966 נעצרו בניו יורק יותר מ-100 גברים בכל שבוע באשמת "שידול להומוסקסואליות" כתוצאה ממלכודות שטמנו להם שוטרים סמויים בלבוש אזרחי, כאשר ידיעות על מעצרים אלו לוו בדיווחים באופן תדיר בעיתונות היומית, שדיווחה על סוטים מינית שנעצרו ולעתים אף פורסמו גם תמונותיהם וכתובתם.

בשנות ה-60 עדיין אסור היה על פי חוק למכור אלכוהול להומואים. עובדה זו יצרה סיטואציה שרק הזמינה את הפשע המאורגן להכנס בתווך. כך קרה שהמאפיה החלה לפתוח בארים לגייז, שכן הם גילו את הפוטנציאל העסקי שטמון בכך, דבר שהוביל לניצול מה של הלכות ע"י המאפיה וכן גם להשחתת המשטרה. למאפיה זה היה נוח, שכן הם שיחדו את המשטרה על מנת שאלה לא יפשטו על הבארים, ולהומואים לא היתה ברירה אחרת, שכן אלו אכן היו המקומות היחידים בהם הם יכלו להתרועע באופן יחסית בטוח. למרות השוחד של המאפיה עדיין היו נערכות מפעם לפעם פשיטות ומעצרים של המשטרה גם בפאבים עצמם. נוסף על כך, מעורבות המאפיה בבירים של הגייז הגדילה את עצם הפגיעות בפני החוק של הומואים ולסביות בכך שזיהו אותם עם הפשע המאורגן, דבר שלא תרם לתדמיתם הציבורית.

גם הממסד הפסיכיאטרי נותר ברובו עדיין שמרן בשנות ה-60 ביחסו להומואים וללסביות. בכתבה שפורסמה בניו יורק טיימס ב-1963⁵⁸ צוטטו שני פסיכואנליטיקאים אמריקאים ביחס לנסיונות הגלויים של הומואים ולסביות לפעול למען שוויון זכויות. אירבינג ביבר (Irving Bieber) טען בכתבה זו כי אינו מקבל את נסיונותיהם של ההומואים לקדם את הרעיון שהם מייצגים עוד מיעוט מדוכא בחברה וזאת מאחר והסטטוס שלהם מבוסס על מחלה. האנליטיקאי השני שדבריו הובאו בכתבה בו, Charles Socarides, טען כי הומוסקסואליות היא מחלה, וכל מי ששואף להסתיר את העובדה הזו מקטין את סיכוייו לחפש ולקבל טיפול מתאים לה. נוסף על כך הוא טען כי אם ישיגו הכרה חברתית זה יגדיל עוד יותר את הקושי לקבל את הטיפול.⁵⁹ אפשר לראות שהשררה המשיכה לפעול בכל החזיתות גם בתקופת שנות ה-60, שנחשבה יחסית, לפחות בדימוי, כתקופה של התעוררות חברתית וחופש יחסי. מצבם של ההומואים והלסביות, גם בשנות ה-60, היה רחוק מכך.

⁵⁷ Bernstein (2002), pp. 540-542.

⁵⁸ New York Times, 17.12.1963.

⁵⁹ Isay (1989), p.4.

הדברים שהובאו לעיל הם חלק קטן מעוצמת השררה המטריאלית והתודעתית שהושתה על הומואים, לסביות וטרנסקסואלים באותה התקופה, אך הם משקפים בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים את מציאות חייהם העגומה והקשה של אלו שחיו באותה התקופה בארה"ב. הדעה לגייטימציה וה"הורדה למחתרת" חייבו את אלו שחיו אז למצוא לעצמם את הדרכים לחיות את חייהם בכבוד ולמצוא את הדרכים בהם אפשר יהיה להתנגד לשררה מבלי שהדבר יגרור סנקציות חמורות. הדבר לא היה פשוט, וברובה ההתנגדות נעשתה בצורה סמויה ומקומית, אך לא רק. אעבור כעת לבדוק את דפוסי ההתנגדות, שאפיינה את אותם האמיצים שחיו בתקופה ההיא תחת השררה ונלחמו למעשה על חייהם ועל עצם קיומם והישרדותם.

פרק ד' התנגדות⁶⁰

*"When you ain't got nothing, you got nothing to lose"*⁶¹

בפרק הזה אבקש לבחון כיצד באה לידי ביטוי התנגדותם הסמויה של הומואים ולסביות לאופני הדיכוי שהושת עליהם במסגרת ההגמוניה ההטרוסקסיסטית. התנגדות זו הפכה בהדרגה ותוך בדיקת גבולות מתמדת גם לגלויה יותר. את מופעה של ההתנגדות הגלויה אסקור בפרק הבא. המדיניות הרשמית שננקטה כלפי הומואים ולסביות בארה"ב בין השנים 1940-1969 הציבה אותם כקבוצה המתמודדת עם אקלים פוליטי חברתי ותרבותי עוין ומצבם היה עגום למדי. השררה שהוטלה עליהם, הפחד מהחוק, המעצרים, ההוקעה החברתית והדיכוי הורידו אותם למעשה למחתרת. אולם, לא כולם קיבלו על עצמם את עולה של השררה ולמרות שקבוצות שונות של הומואים ולסביות הגיבו ופעלו במהלך השנים מול האפליה הזאת בדרכים שונות, מחאות ציבוריות גלויות עדיין לא היו חלק מהרפרטואר הפוליטי שלהם בשנות ה-40 וה-50. אולם, מחאות שקטות ופרקטיקות של אינפרא פוליטיקה ננקטו בצורה רחבה. אליבא דה סקוט, ראינו שככל שהדיכוי כבד יותר, כך גם תהיה יותר התנגדות וככל שלא ניתן להתנגד באופן גלוי, ההתנגדות תהפוך לסמויה, מה שמתקרא אינפרא פוליטיקה, שלה יש חשיבות עצומה במאבקן של קבוצות מדוכאות. הפעילות האינפרא פוליטית מתרחשת, אם כן, מתחת לפני השטח, ללא מניפסטים והצהרות. סקוט מדגיש את הקושי הרב באיתור עקבותיו של הטקסט

⁶⁰ ברצוני להדגיש כי במסגרת הדיון כאן לא אוכל למצות ולו אף אחוז קטן מפרקטיקות ההתנגדות ורבים הדברים שנאלצתי להשאיר מחוץ לדיון. ישנו עושר בלתי נדלה של מידע שלא יכולתי להביא כאן, אף שהוא נכלל בתוך מסגרות התקופה בה אני דן. לכן בחרתי לציין מספר נקודות בודדות ודרכן להציג את הנושא האמור.
⁶¹ *'Like a Rolling Stone'*, Bob Dylan, 1965.

הסמוי, המעיד על קיומה של האינפרא פוליטיקה. מטבע הדברים, התנגדות סמויה תהיה קשה לאיתור, שכן היא לא תמיד משאירה אחריה עקבות. לטענת סקוט, האינפרא פוליטיקה, על אף שהיא מתנהלת ברובד חשאי ובלתי מוצהר היא תנאי הכרחי לפוליטיקה גלויה, וכל גילוי של התנגדות גלויה טומן בחובו היסטוריה של קדם פעילות סמויה, שמעידה על מאבק מתמשך ויומיומי, שרק הוא זה המאפשר עם הזמן את גילויי ההתנגדות הגלויים.

מופעים מקומיים של התנגדות סימבולית ואינפרא פוליטיקה אפשר למצוא עוד בשנות ה-20 וה-30 של המאה ה-20, כאשר "קודים התנהגותיים" שונים, שהיו ידועים להומואים שימשו אותם על מנת להכיר הומואים אחרים. כך למשל שימשה העניבה האדומה כסמל הכרות וכאקט של התנגדות סימבולית דרכו יכלו הומואים לזהות האחד את השני. פרקטיקה נוספת של התנגדות סמויה היתה למשל הליכה חוזרת ונשנית מסביב לבלוק מסוים, כאשר שאלות כמו "יש לך גפרור?" או "מה השעה?" שימשו לבחינת האדם שממול, אם הוא "בעניין" או שלא.⁶² פרקטיקה נוספת להתנגדות היתה **התחפשות**. זוג נשים, שאחת מהן היתה "עוברת" כגבר, היו יושבות בפאב של סטרייטים ונראות כמו גבר ואישה לכל דבר, מה שאפשר להן לשבת בפומבי שם בלי להחשף או להחשיד את עצמן בפני הסביבה.⁶³ גם מפגשים מזדמנים בתאי שירותים או בגנים ציבוריים היוו פתח מילוט של התנגדות סמויה של הומואים להכנע לדיכוי שהושת עליהם ואפשר להם למצוא פרטנרים למין או לשיחה. שימוש בפרקטיקות האלו היווה גם הוא סיכון מסוים, מאחר ולעתים היו שוטרים מגיעים למקומות הללו בלבוש אזרחי ומתחזים על מנת ללכוד הומואים בצורה הזאת או שהיו בולשים אחריהם, כפי שנכתב בפרק הקודם, למשל ע"י השתלת מיקרופונים סמויים על הספסלים הציבוריים או מראות דו צדדיות בחדרי שירותים.

סיפורה של ליסה בן (Lisa Ben) גם הוא סיפור על אקט מטריאלי של אינפרא פוליטיקה. ליסה בן הוא פסבדונים⁶⁴ ולמעשה זהו משחק אותיות של המילה lesbian. בשנות ה-40 עבדה בן כמזכירה במשרד בלוס אנג'לס ושם הדפיסה במכונת כתיבה את המגזין הלסבי המחתרתי הראשון – Vice Versa. הבוס של בן אמר לה, שכל עוד היא נראית עסוקה והעבודה נעשית, היא יכולה לעשות ככל העולה על דעתה, כל עוד היא לא קוראת מגזינים ונראית בבטלה. בן רצתה להעלות על הדפוס כמה ממחשבותיה על חייהם של הומואים ולסביות כמו גם ביקורות על ספרים או סרטים. לא היה לה מושג כי מה שהיא עושה הוא חסר תקדים. את הגליונות, שהפיצה מדי חודש, היתה מדפיסה ב-10-8 עותקים במכונת הכתיבה ואותם הפיצה לחברותיה, תוך שהיא מבקשת מהן

⁶² Carter (2004), p.16.

⁶³ Scagliotti & Schiller (2004).

⁶⁴ לא הצלחתי לאתר את שמה האמיתי באף מקור.

כוח פוליטי ולא ראו עצמם כמיעוט נרדף ומדוכא באופן כללני. הומואים ולסביות רבים חשו שהם לבד בעולם ושאלו עוד כמותם.

למרבה ההפתעה, לצבא ארה"ב בעצמו היתה חשיבות בקידום השחרור התודעתי של הומואים ולסביות. למרות שבמלחמת העולם השנייה לא היה שיפור או שינוי כלשהו בדרך שבה תפשה החברה האמריקאית את ההומוסקסואליות, היתה לה השפעה דרמטית על האופן שבו אלפי הומואים ולסביות החלו לתפוש את עצמם. צבא ארה"ב פעל, שלא במודע, כסוכן שינוי סמוי על ידי יצירת הריכוז הגדול ביותר של הומואים ולסביות בתוך מוסד יחיד בהיסטוריה האמריקאית, דבר שאפשר אינטראקציה ביניהם והחלפת דעות בצורה לא רשמית וסמויה. הומואים ולסביות מכל רחבי ארה"ב, שהיו בטוחים שהם יחידים במינם, למדו שם שהם בעצם לא לבד.⁶⁶ זהו שלב ראשוני וחשוב במופע של הטקסט הסמוי, אליבא דה סקוט. זהו הדלק הראשוני, שהניע באיטיות את גלגלי המהפכה, שיפרצו שנים מאוחר יותר.

למעשה, האדם הראשון, לו מייחסת ההיסטוריה של התנועה לשחרור הגייז באמריקה את ההסתכלות על הומואים ולסביות כעל קבוצת מיעוט מדוכאת הוא הארי היי (Harry Hay).⁶⁷

מטצ'ין (Mattachine)

למטצ'ין, הארגון הפוליטי הראשון, שפעל בגילוי יחסי במהלך שנות ה-50 של המאה ה-20 ברחבי ארה"ב, יש מקום חשוב בהתפתחות והתקדמות המאבק לשחרור הגייז. הארי היי היה האיש והרוח שמאחורי מטצ'ין והוא הסתובב כמה שנים עם הרעיון הזה במוחו שהפך בהמשך למציאות. בצהרי אחת השבתות בנובמבר 1950 נפגשו חמישה גברים בביתו של היי בלוס אנג'לס. הנוכחים כולם היו הומואים והם דנו בהצעתו מרחיקת הלכת של היי לשחרר את אחת מקבוצות המיעוט הגדולות במדינה ולהבטיח להם אזרחות שווה ומכובדת. האקלים הפוליטי והחברתי ומצבם החוקי של הומואים ולסביות בתקופה זו נסקרו בהרחבה בפרק הקודם, ולכן אין זה מפתיע מדוע התחייבו הגברים בחדר לשמור על סודיות, מחשש מפני ההשלכות שיכולות להיות לכך אם ייוודע תוכן שיחתם ומטרותיהם לאוזניים הלא נכונות. מה שהעצים עוד יותר את חששם היה היותם אקטיביסטים רדיקליים וגם קומוניסטים, דבר שהגדיל עוד יותר את הסכנה להם הם היו נתונים, בתקופה שהמקרתיות בארה"ב היה בשיאו וקומוניסטים ותומכיהם היוו גם הם מיעוט פוליטי הנרדף על ידי השלטונות והנתון גם הוא תחת דיכוי כבד. בראיה לאחור אפשר לומר שפגישתם זו

⁶⁶ Kaiser (1998), p. xii.

⁶⁷ בחלק מהמקומות בספרות הוא מאוזכר כ-Henry Hay, אך מדובר באותו אדם. בשנת 2002, בהיותו בן 90 התגלה אצל היי סרטן ריאות ומספר שבועות לאחר מכן הוא נפטר בשנתו בביתו אשר בסן פרנסיסקו.

היתה היסטורית ובעלת חשיבות מכרעת בתחילתו של המאבק לשחרור גייז בארה"ב. אמנם, כפי שצינתי קודם, היו פעילויות של התנגדות חתרנית עוד בשנים קודמות, כאלו שעזרו בניקובה המקומי של האידיאולוגיה השלטת אך אף פעם לא היתה זו יומרה כה מרחיקת לכת כמו זו.

היי וחבריו נפגשו עוד מספר פעמים. בפגישותיהם הם דיברו בשקט, כדי להמנע ממי שיכול היה להאזין להם ולהסגירם לרשויות החוק. באותם מפגשים הם עזרו קודם כל האחד לשני להבין שהם לא אנשים רעים וחולים כמו שעושה מהם החוק. למעשה בפגישות האלו עזרו הנוכחים קודם כל האחד לשני לסלק את התודעה הכוזבת שהטילה עליהם השררה ההטרסקסואלית, שלפיה הם נחשבו לחולים, לנטולי ערכים ולסוטים.

כמה חודשים לאחר מכן הם ייסדו ארגון וקראו לו "Mattachine Society". מקור השם מטצ'ין הוא בקבוצת פעילים צרפתים מתקופת ימי הביניים, שהסתובבו במסכות בין הכפרים והיו מופיעים בקטעי שירה ומשחק כדי למחות על חוסר צדק חברתי. השם מטצ'ין נבחר בהקשר זה על מנת להדגיש את המציאות בה הומואים ולסביות חיים כמוסוויים במסכות וכמעט אנונימיים לגמרי בחברה. היי בעצמו, שהיה חבר המפלגה הקומוניסטית עוד משנות השלושים, ראה שזה בלתי אפשרי להביא לידי ביטוי את נטייתו המינית בגלוי, שכן המפלגה הקומוניסטית היתה שותפה לגינוי החברתי הכללי של הומוסקסואליות. הדבר הוליד את היי להנשא לאישה ולהדחיק את נטייתו ההומוסקסואליות כ-14 שנה, עד לקיץ 1948, בו פגש במסגרת פעילותו במפלגה הקומוניסטית קבוצה של מוסיקאים שבמקרה היו כולם הומואים. הם דיברו ביניהם בצחוק על הקמת קבוצה למוביליות של הומואים בתוך המפלגה. אמנם משיחות אלו לא יצא דבר מטריאלי, אולם הרעיון עצמו המשיך להתגלגל במוחו של היי והוא החל לחשוב שקיים פוטנציאל להתארגנות פוליטית. אירוע זה הוא ביטוי מובהק לחשיבותה של האינפרא פוליטיקה גם בשדה הסימבולי. הרעיונות והמחשבות, הדמיון של אפשרות אחרת הן מה שמקדים את הפעולה המטריאלית. יתר על כן, התנגדות ורעיונות המצויים בתודעה יכולים להשאר שם באין מפריע, עד שתגיע שעת הכושר לגלגלם הלאה אל המציאות המטריאלית.

לאחר המפגש המקרי הזה החלה אצל היי התעוררות תודעתית והוא החל להבין כי הוא למעשה "פסאודו-הטרסקסואל", שנכנע לתכתיבי החברה ההטרסקסואלית על המיניות ודיכא את רצונו האמיתי. היי המשיך לגלגל במוחו את הרעיון ששמע וקצת יותר משנה לאחר מכן התקיימה בביתו אותה פגישה היסטורית חשאית. עוד לפני הפגישה הזו, ניסה היי לעניין ברעיון הזה כמה מחבריו, איתם עשה סיעור מוחות. בשיחות לא רשמיות הם בדקו בינם לבין עצמם איך ניתן לפעול בלי להסתכן מול רשויות החוק. זה לא היה פשוט למשוך אנשים לפעילות כזו, שטמנה בחובה סיכון

עצמי שכזה. אחד האנשים שחברו להי היה רודי גרנרייך (Rudi Gernreich). כדי למצוא הומואים שמאליים בדעותיהם הלכו היי וגרנרייך לחופי הים בהם היו גברים הומואים והחתימו כמה מאות מהם על עצומות כנגד המלחמה שהתנהלה אז בקוריאה. חתימות הם אמנם הצליחו לאסוף, אך כאשר ניסו לעניין את האנשים שמהו חייב להיעשות כנגד מדיניות הרדיפה של הממשלה את ההומואים, הם לא הצליחו לגייס אף אדם שיצטרף אליהם ליוזמה. אנשים פחדו לחשוף את זהותם המינית על ידי הצטרפות לארגון זכויות להומואים. עם זאת, האינפרא פוליטיקה שעולה מכאן משולבת באקטים סימבוליים של ניסיון להביא אנשים לחשוב, והן פרקטיקות מטריאליות. כל השיחות הללו והנסיגות הראשוניות הללו היו בגדר מה שקורא לו סקוט – שיח שמאחורי הקלעים (offstage discourse). אחת השאלות שמעלה סקוט היא האם שיח כזה של התנגדות סימבולית מאחורי הקלעים אינו אלא בגדר העמדת פנים ותו לא. האם אין בטקסט החשאי הזה יותר מאשר עמדה ריקה שלא באה באמת לידי ביטוי? כפי שניתן לראות, ללא פעילויות ראשוניות אלו של התנגדות סימבולית אינפרא פוליטית, לא ניתן היה להעלות על הדעת רגעים גלויים יותר או מטריאליים של התנגדות, שבאו עם הזמן. בכל מקום שבו יש התנגדות גלויה, טוען סקוט ובצדק, זוהי עדות לקיומה של התנגדות סמויה המצויה בצל ומתחת לפני השטח. הטקסט הסמוי מהווה תנאי לקיומה של התנגדות גלויה בהמשך.⁶⁸

גם את המבנה הארגוני של מטצ'ין אפשר לאפיין בקווים של טקסט סמוי. היי הציע כי חברים יצורפו לארגון רק על ידי המלצות זהירות ובטוחות וכי כל חבר יתחייב לשמירה מוחלטת על סודיות. כמו כן הפעילות בוזרה לתאים תאים, ועל מנת למקסם את הבטחון של חברי הארגון נדרש כי החברים בכל תא יישארו אנונימיים ולא מוכרים לחברי תאים אחרים. ההתחלה של כל העניין היתה בחוגי חברים וחוגי בית שונים, סמי-ציבוריים, שלא אזכרו כלל שיוך לארגון זה או אחר. הפגישות התקיימו פעם בשבועיים והיו פתוחות לכל מי שרצה להשתתף בהן. בפגישות האלו היו מדברים על אספקטים שונים וכלליים של הומוסקסואליות, כמו גם על גילוי הנטיה המינית והכוח הפנימי שנבנה בחיים בחברה עוינת כל כך. אנשים שהגיעו לשם היו **מדמיינים** איך החיים יכולים להיות אחרים ואיך ניתן לשנות תפישות חברתיות רווחות על הומוסקסואליות.⁶⁹ דמיון זה, מה גם שנעשה במשותף בקבוצת דיון, שימש במובהק כאתר להתנגדות סימבולית תחת שליטתה של הכפייה התודעתית ההטרוסקסואלית. בפרק על "תודעה כוזבת" מייחס סקוט לפעולת הדמיון את המוצא השכיח של קבוצת נשלטים תחת עולה של השררה. סקוט רואה את

⁶⁸ Scott (1990), p.191.
⁶⁹ D'emilio (1992), p.26.

הדמיון כאתר פורה בו צומחת התנגדות סימבולית ובו גם מוטענת מחדש משמעות הקיום של אדם אל מול עוולות וחוסר צדק. הדמיון הוא למעשה אתר נוסף בו מתרחשת אינפרא פוליטיקה.⁷⁰ הפגישות הללו נערכו באופן שקט ובצורה כזו, שתראה לעין מבחוץ כמשהו שאינו רשמי או מאורגן, דבר המהווה צורה מובהקת של אינפרא פוליטיקה. מארגני הפגישות הללו ידעו טוב מאוד כיצד עליהם לפעול בתוך שדה הדיכוי הקיים כדי לנקב את אט אט את האידיאולוגיה השלטת תוך כדי בדיקת הגבולות האפשריים לפעילות בכל זמן נתון. כאשר היה מישור, שהגיע בקביעות לפגישות ותרגם באופן משמעותי לדיונים שעלו בהן, היה ניגש אליו בחשאיות לאחר הפגישה אחד מחברי "המעגל הראשוני" של מטצ'ין, מספר לו על הארגון ומזמין אותו להצטרף לשורותיו. כך, הבטיחו אנשי מטצ'ין לעצמם את האפשרות לבחור את האנשים לצרף אליהם תוך מקסום החשאיות וצמצום האפשרות שיהא זה גורם עוין סמוי מטעם השלטונות.⁷¹ בנוסף, מחשש לרדיפה ע"י השלטונות, מרבית המצטרפים לארגון עשו זאת בשמות בדויים.

היי וחבריו מייסדי מטצ'ין, ניסו להבין מהו המקור לדיכוי החברתי כלפי הומואים ולסביות. בהעדר מחקרים קודמים הם פשוט ניסו להבין את הדברים דרך התנסויותיהם האישיות במציאות חייהם וההיסטוריות האישיות שלהם עצמם. הם שיתפו האחד את השני בקשייהם, ביציאה מהארון, בבדידות ובניכור החברתי. הם תהו האם הומואים הם באמת חולים כפי שמציגים אותם, האם יש אפשרות להתגבר על הנידוי החברתי והאם הומואים הם אכן קבוצת מיעוט או שאין הם אלא אוסף של יחידים שאינם חולקים דבר אלא נטיה מינית. הם הגיעו למסקנה כי מבנה המשפחה הגרעינית כאמצעי מכונן למשטור חברתי וכמוצא לדחפים חברתיים מגדיר דפוס חברתי ידוע מראש של מערכות יחסים.⁷² אנשים גדלים במשפחות ולמעשה מקבלים את מבנה המשפחה ואת התפקידים החברתיים המסורתיים של הגבר כאב וכבעל בלבד ושל האישה כאם וכרעה בלבד כדבר טבעי ומובן מאליו, שאין עליו עוררין. הומואים, כך הם חשבו, אינם מתאימים למודל ההטרסקסואלי של אהבה, נישואין והבאת ילדים, מודל שעליו מושתתת ובנויה התרבות הדומיננטית. לכן מוצאים עצמם הומואים מודרים מהחברה באופן הבסיסי ביותר ומסומנים כלא רצויים ונבזיים. ללא מודל חברתי מאפשר לאורח חייהם, פועלים הומואים בצורה אוטומטית ומקבלים על עצמם מעין חיקוי ריק של הפרקטיקות החברתיות ההטרונורמטיביות ודנים את עצמם באופן יומיומי לסבל, הונאה עצמית, צביעות ותחושה עמוקה של חוסר ערך עצמי. למעשה, הומואים הם קורבנות של השפה והתרבות ההטרסקסואלית, שלא ראתה ולא

⁷⁰ Scott (1990).

⁷¹ D'emilio (1992), p.26.

⁷² Ibid, p.27.

הכירה בקיומם כקבוצת מיעוט וראתה בהם יחידים בעלי התנהגות מינית סוטה ולא מוסרית. כך, שריים ושבוים מרבית ההומוסקסואלים עצמם בתודעה כוזבת ולמעשה הם מיעוט חברתי הכלוא בתוך תרבות דומיננטית המכתיבה לו את ערכיה. השחרור הוא, אם כן, קודם כל שחרור תודעתי ופיתוח כלים ביקורתיים להתמודדות עם התרבות הדומיננטית.⁷³ למותר לציין כמה חתרנית ורדיקלית היתה עמדה זו ולמה חשוב היה שעמדות כמו אלו לא ישמעו בפומבי על ידי סוכני ההגמוניה. בניית תודעה ההומוסקסואלית עצמית כחלק ממיעוט מדוכא היתה המטרה הראשונית של הארגון וזאת כדי להביא לשחרורם של הומואים קודם כל מכבלי התודעה הכוזבת עליה גדלו כל חייהם.

הפעולה הציבורית הראשונה של מטצ'ין היתה למעשה גם היא סמויה, שכן היא לא היתה קשורה כלל לדיכוי ההומוסקסואלי. באירוע בו הפגינה המשטרה אלימות ברוטלית בצורה קיצונית כלפי הקהילה המקסיקנית בלוס אנג'לס, אירוע שקיבל חשיפה תקשורתית רחבה, הגיעו מייסדי מטצ'ין לשימוע בנושא ודיברו באופן כללי על הצורך לנקוט בפעולות משמעותיות כנגד שוטרים העוברים על החוק. זוהי פעולה שהתאפשרה במסגרת מעטה ההסכמה הכללית והמניע הנוסף להשתתפותם היתה האמונה שלכל סוגי הדיכויים החברתיים כלפי מיעוטים שונים יש משהו במשותף.⁷⁴

בדיקת הגבולות והתנגדות סמי גלויה

המקרה של דייל ג'ינגס (Dale Jennings) יכול ללמד על נסיון אחד, מיני רבים, של בדיקת הגבולות. סקוט טוען כי הנשלטים מבצעים "בדיקת גבולות", תוך ניסוי ותהייה, שמטרתה לבדוק את כוחו ונחישותו של היריב ולאחר נקודות תורפה, זאת כדי ללמוד על האפשרויות בנות הקיימא ועל תכנון צעדי ההמשך.⁷⁵

בפברואר 1952 נעצר ג'ינגס, אחד ממייסדי מטצ'ין, באחד הפארקים בלוס אנג'לס על ידי שוטר סמוי שהיה במארב שגרתי של "ציד הומואים". נגד ג'ינגס הוגש כתב אישום באשמת התנהגות גסה ומושחתת. חבריו במטצ'ין החליטו להשתמש במקרה הזה כדי לפעול פעולה גלויה ראשונה. לשם כך שכרו עו"ד איתו היו מיוחדים על מנת שייצג את ג'ינגס. דרך הפעולה בה החליטו לנקוט היתה שג'ינגס יודה כי הוא הומוסקסואל אך יטען שאינו אשם בעבירות של התנהגות גסה או מושחתת. זו היה כמובן לקיחת סיכון, כיוון שהומוסקסואליות והתנהגות גסה ומושחתת נחשבו בימים ההם לאותו הדבר והודאה בהומוסקסואליות בבית המשפט היתה גזר דין כמעט ידוע

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Ibid, p.30.

⁷⁵ Scott (1990), p.200.

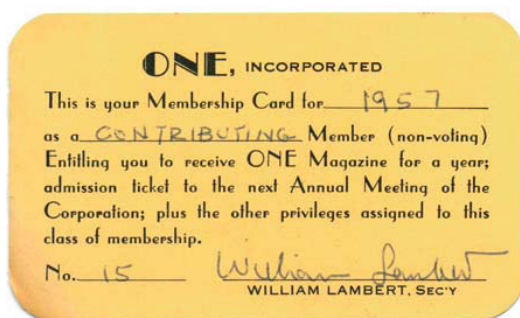
מראש. לצורך כך ועל מנת לא לחשוף את קיומה של מטצ'ין באופן ציבורי וגלוי, הוקם ארגון אד-הוק לצורך פרסום המקרה. אולם, כל הנסיונות להגיע לתקשורת על ידי שליחת הודעות רבות לעיתונות, לטלוויזיה ולרדיו נתקלו בהתעלמות והדרה טוטאלית, דבר שעוד יתקלו בו רבות גם בשנים שלאחר מכן, כאשר ינסו לפעול בצורה גלויה יותר. אי לכך, השתמשו שוב בטכניקות של סמויות יותר של אינפרא פוליטיקה על מנת שהמקרה ייוודע לכמה שיותר הומואים ולסביות. לשם כך חולקו פלאיירים בחופים בהם היה ידוע ששהים הומואים. שמו פלאיירים בשירותים ציבוריים בהם נהגו להסתובב הומואים, הודבקו מודעות קטנות על ספסלים ציבוריים בפארקים ובתחנות אוטובוסים באזורי מגורים בהם היה ריכוז גבוה של אוכלוסייה הומואית. כמו כן נפגשו הפעילים עם בעלי חנויות הומואים, על מנת שאלה יחלקו פלאיירים בהחבא ללקוחותיהם ההומואים והיו אפילו מספר מוכרי מכולות שהיו חברי מטצ'ין, שצירפו פלאיירים למשלוחים של לקוחות שידעו כי הם הומואים או לסביות.⁷⁶ פעולה כזו, במעין מבנה רשתי דינאמי של קשרים, המתאימה עצמה לנורמות שמכתיב השלטון, מקשה על הפעלת סנקציות והגבלת הפעילות האפשרית. זהו היתרון העצום של פעולה ברשתות קשרים כמו זו שהפעילו אנשי מטצ'ין. בפלאיירים שחילקו והפיצו הוצג הנושא בגלוי ונעשה קישור ברור בין האלימות של השוטרים וטכניקות הסחיטה, החיפושים ללא צו, ההפחדה וה"שידול לדבר עבירה" כלפי הומואים לבין השימוש באותם האמצעים בדיוק גם כנגד כלל האוכלוסייה. במשפטו של ג'ינגס, שהחל ב-23 ביוני 1952 הודה ג'ינגס כמתוכנן כי הוא הומוסקסואל וכפר בהאשמות נגדו. העו"ד שייצג את ג'ינגס נשא נאום הגנה אותו כינה היי "יריית פתיחה מיליטנטית של מה זה אומר להיות הומו באקלים הסוציו-פוליטי בימינו".⁷⁷ לאחר דיונים ארוכים בבית המשפט, לא הצליחו חבר המושבעים להגיע להסכמה ביניהם, כאשר מושבע אחד פסק להרשעה מיידית ואילו האחרים פסקו לזיכוי. השופט הכריז על משפט חוזר, אולם כמה ימים לאחר מכן משרד התובע המחוזי הסיר את התביעה והחליט לבטל את כל ההאשמות נגד ג'ינגס. אנשי מטצ'ין ראו את הפרשה כניצחון גדול למיעוט ההומוסקסואלי ויותר מכך היה זה עבורם נסיון מוצלח בבדיקת הגבולות, שהיו לו השלכות על הפעילויות בהמשך. המקרה הזה הפך לשיחה המרכזית בחוגים החברתיים של מטצ'ין, מה שהביא את מטצ'ין להיות ארגון בעל שם דבר בקרב ההומואים ורבים הצטרפו אליו לאחר מקרה זה. מבנהו המבוזר של הארגון נשמר בקפידה וכן כל הליכי החשאיות. הארגון

⁷⁶ D'emilio (1992), p.32.
⁷⁷ Ibid, p.33.

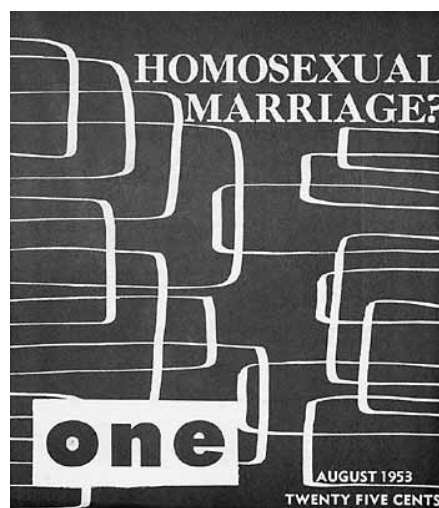
החל להתרחב גם מעבר ללוס אנג'לס ובמאי 1953 היו כ-2000 איש המעורבים בפעילויות שונות בארגון בערים שונות ברחבי ארה"ב.

ONE

ב-1953 הקימו כמה חברים באחד מתאי מטצ'ין, ביניהם גם ג'ינגס, את הארגון ONE ותחתיו החלו להפיץ את המגזין ONE, שהיה המגזין הפרו-הומוסקסואלי הראשון. המחשבה שעמדה מאחורי הוצאת המגזין היתה כי הומואים לא יכולים להיות תלויים בעיתונות הכללית כדי לפרסם ולהביא למודעות את הדיכוי בו הם מצויים. לגישתם, שהיתה אז שנויה במחלוקת, ההומואים והלסביות עצמם, ולא רשויות הדת או הממסד הפסיכיאטרי, הם המומחים לעניינם. המגזין, שיצא על בסיס חודשי, סיפק נקודת מבט אלטרנטיבית על הומוסקסואליות. את המגזין הם הפיקו בלי שאפשר יהיה להתחקות אחר המוציאים לאור, שכן זו היתה יכולה להיות סכנה ממשית להתנכלות כלפיהם. עד סוף 1954 היו למגזין אלפי מנויים ברחבי ארה"ב והוא הופץ ע"י הדואר. אולם באוקטובר 1954 הגדירה רשות הדואר את המגזין כתועבה וסירבה להמשיך להפיצו, כשהיא גונזת את הגליון. חברי ONE החליטו שוב לבדוק את גבולות השררה והגישו תביעה משפטית כנגד רשות הדואר בטענה כי זוהי הפרה של חופש העיתונות. משפטם נגרר כארבע שנים אך ב-1958 זכה המגזין במשפט ורשות הדואר חויבה להמשיך להפיצו. המגזין המשיך להיות מופץ דרך הדואר עד לשנת 1967.⁷⁸

מימין: שער המגזין ONE, אוגוסט 1953.
משמאל: כרטיס חבר ב-ONE.

⁷⁸ Devor & Matte (2004), p.184.

מתמונת השער של גליון אוגוסט 1953 אפשר ללמוד, שכבר אז אתגרו את המחשבה והדמיון על נישואים הומוסקסואליים, שכיום, 52 שנה לאחר מכן אפשריים רק ב-4 מדינות בעולם.⁷⁹ ארה"ב היא לא אחת מהן, ומתנהל בה מאבק סוער בנושא זה.⁸⁰ גם עצם קבלת דברי דואר עם תכנים הומואיים, כמו למשל מגזין ONE או אף התכתבות בינאישית היתה סכנה מוחשית. מעקבים שנעשו על ידי משרדי הממשלה ברשות הדואר עקבו אחרי דברי דואר בעלי תכנים הומואיים. לעתים השתמשו במידע הזה כדי לעקוב אחר אנשים נוספים שנחשדו בהומוסקסואליות. במקרה אחד פוטר פרופסור במרילנד ממשרתו לאחר שפקידי הדואר גילו למעסיקיו כי הוא מקבל דברי דואר המרמזים על פעילות הומוסקסואלית.⁸¹

בנות ביליטיס (*Daughters of Bilitis* (D.O.B)

הגוון הלסבי למאבק הסמוי בשנות החמישים הגיע בדמות הארגון בנות ביליטיס. הארגון הוקם בשנת 1955 בסן פרנסיסקו ע"י זוג לסביות – פיליס ליון (Phyllis Lyon) ודל מרטיין (Del Martin), שהיו גם הכוח המניע שמאחורי הארגון. כמו המטצ'ין, גם ראשיתן של בנות ביליטיס היתה בפגישות ובשיחות שהיו לשתיים עם נשים לסביות אחרות. מקור שמו של הארגון נעוץ בספר שירים צרפתי *Songs of Bilitis* מהמאה ה-19, שהכיל שירי אהבה בין נשים וייחס את השם ביליטיס לאחד האיים בקבוצת איי לסבוס, בו חיה המשוררת הלסבית Sappho⁸² ביוון העתיקה.⁸³ השמירה על פרופיל נמוך היתה צורך קיומי של ממש, מסיבות ברורות שהוסברו כבר בפרקים הקודמים. השם "בנות ביליטיס" עצמו היה שם חתרני, כאשר מקימות הארגון לקחו בחשבון ששם שכזה יהיה בעל משמעות לנשים לסביות משכילות ולעומת זאת יהווה מעין צעיף הסתרה עבור הציבור המיינסטרימי. בתחילת דרכו של הארגון היו חברות בו רק 8 נשים והוא שימש יותר כמועדון חברתי, אך עם הזמן גדל מספר החברות בו באופן משמעותי וב-1958 כבר היו תאים של הארגון בערים נוספות בארה"ב, בין השאר בלוס אנג'לס, ניו יורק, שיקגו ועוד. בנות ביליטיס שיתפו פעולה עם מטצ'ין ועם ONE ומלבד לכך שסיפקו ללסביות מקום מפגש מחוץ לברים, הן גם

⁷⁹ המדינות המאפשרות כיום נישואין חד מיניים הן הולנד, בלגיה, ספרד וקנדה.

⁸⁰ דווקא זה מעיד על הנסיון לאמץ את המודלים המארגנים של החברה ההטרוסקסואלית, אבל במונחים בהן הדבר נתפש בחברה ההטרוסקסואלית, נישואין חד מיניים מאיימים על יציבות החברה. אין זה המקום, כמובן, לעסוק בביקורת המשמעות האמיתית של נישואין חד מיניים, אך כדאי לציין זאת כנקודה למחשבה.

⁸¹ D'emilio (1992), p.62.

⁸² אפלטון כינה את סאפו ה"מוזה העשירית" והיא נודעה בתור "המשוררת".

⁸³ Marcus (2002), p.52.

תיעדו את חייהן, ארגנו קבוצות דיון שונות, ערכו מחקרים על לסביות והציעו תמיכה לנשים ואמהות לסביות בודדות.⁸⁴

אחד ההישגים הניכרים של בנות ביליטיס היה הוצאת המגזין הלסבי **The Ladder**, החל מחודש אוקטובר 1956, מגזין שהופץ ברחבי ארה"ב. בהפצת העיתון, כמו מגזין ONE לקחו על עצמן הנשים סיכון עצום להרדף ע"י המשטרה ולהעצר. **The Ladder** הופץ ברשת תקשורת סמויה מפה לאוזן וגם בחשאי דרך רשות הדואר.⁸⁵

הקו השמרני-הומופילי שאפיין את בנות ביליטיס בשנות ה-50, שבמסגרתו הן כיוונו יותר לסוג של קונפורמיות מיינסטרימית במסגרת מעטה ההסכמה הכללית, ע"מ שלא להראות שונות וחריגות, שינה את פניו לקו יותר פמיניסטי רדיקלי ומיליטנטי במהלך שנות ה-60, זאת במקביל לעלייתם של ארגונים רבים של נשים סטרייטיות בתקופה זו. בנות ביליטיס ומטצ'ין היו שני הארגונים החשובים, הגדולים והפעילים ביותר בארה"ב בשנות ה-50 וה-60, ופעלו בצורות רבות תוך נקיטת טקטיקות אינפרא פוליטיות ענפות.

בתמונות :
עמודי השער של המגזין
The Ladder
משמאל : גליון יולי 1968
מימין : גליון פברואר-מרץ 1965

⁸⁴ Susan (2004).
⁸⁵ Marcus (2002), p.52.

פרק ה' לקראת פוליטיקה גלויה

"Get up, stand up: stand up for your rights! Get up, stand up: don't give up the fight!"⁸⁶

אליבא דה סקוט, כפי שכבר ציינתי בתחילת הדיון, ההתנגדות הגלויה והסמויה שייכות שתיהן לאותו סט פרקטיקות של התנגדות. במסגרת בדיקת הגבולות ובמצבים מסוימים מנצלים לעתים הנשלטים גם את המגרש של הטקסט הגלוי כדי לשפר את מצבם.⁸⁷ גם ההתנגדות הגלויה עדיין פועלת בשני המישורים – הסימבולי והמטריאלי ומעידה כמובן על טקסט חשאי והתנגדות אינפרא פוליטית שהיוותה תשתית לצמיחתה של אותה התנגדות גלויה. המעבר לפוליטיקה יותר גלויה ונועזת של הומואים ולסביות בארה"ב הגיע לשיאו במהלך שנות ה-60, עת פרצה קבוצת המיעוט של ההומואים והלסביות לתודעה הציבורית בדרכים שונות. למשל, לאחת מתוכניות הרדיו הוזמנו לדבר על נושא ההומוסקסואליות שוטר, פסיכיאטר והומו, שאמנם עלה לשידור בשם בדוי, אך עצם העימות שנעשה ברדיו ובגלוי בין מייצגי הממסד והחוק לבין נציג של האוכלוסייה המדוכאת, כבר הוא יש בו מן הטקסט הגלוי והתעוזה באותם ימים חשובים. הרעיון המרכזי היה פרסום, וכמה שיותר. זאת נעשה בדרך כלל באמצעות אנשים פרטיים יחידים שהפכו את עצמם לטקסט גלוי.⁸⁸

ניו יורק בכלל, ובעיקר אזור ה-Greenwich Village היוו מקור עליה לרגל להומואים וללסביות רבים בשנות ה-60. השמועה על תת התרבות ההומו-לסבית שרוחשת שם הביאה הומואים ולסביות רבים להתגורר באזור הזה. בסוף שנות ה-60 היו בניו יורק 26 ברים, 12 מועדונים ומסעדות, 4 בתי מלון ו-2 מועדונים פרטיים שסיפקו שירותים להומואים, כמו גם 5 ברים של לסביות – כל זאת באזור ה-Greenwich Village, בו נמצא כאמור, גם פאב סטנוול.⁸⁹ לרוב היו מוגדרים הברים האלו כ"מועדונים פרטיים" והיו פתוחים לתקופות קצרות בלבד עד לסגירתם על ידי הרשויות, ובכל מקרה היו שם "שומרי סף", שהכניסו רק את האנשים שהיו מוכרים להם או כאלו שהגיעו עם מישהו מוכר, זאת כדי להמנע ככל האפשר מחשיפת המקום לשלטונות. זוהי דוגמה נוספת למקום שבו התקיימה האינפרא פוליטיקה, בצורתה הלא מאורגנת והלא מסודרת, אך ללא ספק פעלה את פעולתה. למרבה הפרדוקס ניו יורק היא גם העיר שבה היתה המדיניות האגרסיבית ביותר של החוק כלפי ההומואים והלסביות, כאשר הם נרדפו כפושעים באופן שיטתי.

⁸⁶ 'Get Up, Stand Up', Bob Marley.

⁸⁷ Scott (1990), p.184.

⁸⁸ Scagliotti & Schiller, (2004).

⁸⁹ Carter (2004), p.17.

במהלך שנות ה-60 חלה עליה במספר ארגוני זכויות הומו-לסביים שקמו, חלקם לאחר מקרים שונים של אפליה ורדיפה מצד השלטונות וכן גם לנוכח ההשראה שקיבלו אקטיביסטים הומואים ולסביות מההתעוררות הפוליטית והנראות ההולכת וגדלה של ארגוני זכויות נשים ושחורים. במקביל החלו להתפורר ולאבד מכוחן התנועות הארציות, דוגמת מטצ'ין. שנות החמישים שחלפו וההתעוררויות החברתיות של שנות השישים הביאו לנראות גדלה יותר גם של הומואים ולסביות ולהסתכלות של המדינה עליהם כעל קבוצה. אולם, הומואים ולסביות עדיין סבלו מחקיקה מפלה, מפיטורין משירות המדינה והצבא במידה וסודם יתגלה ומהתנכלויות של המשטרה בפאבים ובאזורי בילוי.

חיבורם של אקטיביסטים הומואים ולסביות עם ארגוני זכויות אזרחיים אחרים לא היה ממש מובן מאליו והנושא ההומו-לסבי טואטא לרוב מתחת לשטיח. אקטיביסטים מארגונים אחרים חששו מהחיבור עם המאבק הזה והעדיפו להדיר את ההומואים והלסביות, מחשש שהזדהות איתם תפגע במאבקם הם. אחת הדוגמאות היותר מוכרות לכך היא המקרה של האקטיביסט השחור ההומו ביארד רסטין (Bayard Rustin), שהיה אחד ממארגניה המרכזיים של צעדת ושינגטון ב-1963, בה נאם מרתין לותר קינג את נאומו המפורסם "I have a dream". חבריו של רסטין לארגונה של צעדת ושינגטון לא הסכימו כי גם הוא יעלה לבמה לנאום, זאת מחשש כי עצם היותו הומו תביא לאיבוד קרדיט למחאתם. במקרים אחרים, לסביות שהיו מעורבות בפעילות בתנועות שונות לשחרור נשים מצאו לרוב כי האינטרסים שלהן מושתקים שוב ושוב על ידי חברותיהן למאבק לזכויות הנשים. כך למעשה מצאו עצמם הומואים ולסביות בדיכוי חברתי גם על ידי קולגות שלהם עצמם, שהזדהו איתם במאבק אחד, כשחורים, כנשים וכדו', אך דחו אותם כהומואים וכלסביות.

אחד הארגונים הנוספים שפעלו לשוויון זכויות של הומואים ולסביות ושצמח במהלך שנות ה-60 היה ה-Society for Individual Rights (SIR). הארגון קם ב-1964 והפך לאחד הארגונים הגדולים בארה"ב שגם פעל בגלוי למען זכויות הומואים ולסביות. בערב של מהומות סטנוול היו קיימים בארה"ב קרוב ל-50 ארגונים למען זכויות הומואים ולסביות, כמעט בכל חלק של המדינה, למעט בדרומה.⁹⁰

במהלך שנות ה-60 החלו ארגונים הומו לסבים להשתמש הרבה בטקטיקה של תביעות משפטיות כאקט פוליטי גלוי על מנת לדרוש את זכויותיהם ולדרוש העדפה ואפליה מתקנת. הוגשו תביעות שונות, למשל כנגד פיטורין ממשרות בשירות הציבורי. פסיקה אחת, למשל, של בית המשפט

⁹⁰ D'emilio (1992), p.54.

המחוזי לערעורים בקליפורניה מ-1969 בעניינו של אדם שפוטר רק כי היה הומו, דרשה כי על מנת להצדיק פיטורין, צריכה המדינה להציג קשר הגיוני וברור בין התנהגות העובד כשאינו בתפקיד לבין ביצועיו בעבודה.⁹¹

מאחר ובשנות ה-60 עדיין היו פאבים שלא מכרו להומואים ולסביות אלכוהול, בשל המדיניות של הרשות לפיקוח על המשקאות,⁹² היו מגיעים הומואים לאותם פאבים ודורשים שימכרו להם אלכוהול כהומואים מוצהרים. כאשר נתקלו בסירוב היו מגישים תביעות משפטיות כנגד הרשות.⁹³

בשנת 1965 התקיימה בווינגטון ובפילדלפיה המחאה הגלויה הראשונה בה השתתפו הומואים ולסביות.⁹⁴ אמנם זו היתה מחאה גלויה ברחובות אך אי אפשר לראות בה כאקט של סטורנליה כפי שמגדירה סקוט, אך כן היתה זו הצהרה ראשונה של הטקסט הסמוי שבוטא באופן הזה.

בתמונות: צועדים במחאות ב-1965

ארגונים הומו-לסבים, שפעלו בארה"ב במהלך שנות ה-60 התאפיינו גם הם במחלוקות פנימיות ביניהם ובינם לבין עצמם. פעילים רבים ראו בפוליטיקה ה"הומופילית" של שנות ה-50, שטבעה היה בעיקר נסיון לאסימילציה בחברה ההטרונורמטיבית, טקטיקה שכבר אינה מתאימה לרוח הזמן ודגלו בכיוון יותר רדיקלי ומיליטנטי ובחיבור למאבקים חברתיים בצורה רחבה יותר

⁹¹ Bernstein (2002), p.543.

⁹² על מדיניות ה-SLA ראה בפרק ג', עמ' 16.

⁹³ Carter (2004), p.47.

⁹⁴ Bernstein (2002), p.542.

וחבירה לפעילות מול דיכוי חברתי באשר הוא, לאו דווקא בתחום של הומואים ולסביות בלבד. כמו כן הנחתה אותם המחשבה כי על הארגונים ההומו-לסביים להיות פוליטיים מיסודם ולשתף פעולה עם ארגונים אחרים כמו תנועות לשחרור הנשים, הפנתרים השחורים וכדו'. אפשר לומר שמאורעות סטנוול הביאו את המחלוקת הפנימית הזו לקיצה כאשר בחודשים שלאחר המהומות קמו שני הארגונים, ה-GLF⁹⁵ וה-GAA⁹⁶, שהפכו לשני הארגונים שהובילו את חזית המאבק ההומו-לסבי בשנות ה-70. ה-GLF וה-GAA היו מיליטנטים הרבה יותר ויותר לחלוטין על שרידי הפוליטיקה ההומופילית כשהם גם פועלים בגלוי באופן טוטאלי. אין באפשרותי להרחיב בכך, כיוון שהנושא חורג מגבולות הדיון.

סיכום

*"Under the appropriate conditions, the accumulation of petty acts can, rather like snowflakes on a steep mountainside, set off an avalanche."*⁹⁷

ראינו את הדרך הארוכה שעשו הומואים, לסביות וטרנסקסואלים בארה"ב החל מסוף מלחמת העולם השני ועד למהומות סטנוול ב-1969. מהומות סטנוול, שאין עוררין כי היו רגע של סטורנליה במאבק לשחרור הגייז הביאו עימן גם שינוי רדיקלי באופיו של המאבק ההומו לסבי שהמשיך אחריהן.

לעתים מציגים את סטנוול כמיתוס מכונן של הקהילה ההומו לסבית. סטנוול הוא אכן מיתוס מכונן, אך סטנוול לא התרחש בחלל ריק וזאת לרוב שוכחים להזכיר. התפרצות הרגשות העצומה שהתרחשה בסטנוול, כמו גם האלימות הרבה שליוותה את האירוע, לא יכולה היתה להתרחש ללא התשתית העמוקה והענפה של כל גילויי ההתנגדות, הן הסמויים והן הגלויים שנקטו בהם הומואים ולסביות במהלך אותן שנים, שקדמו לאירועים אלו.

כפי שראינו, זרעיה הרבים של המהפכה כבר פרחו בחלקם בגלוי עוד לפני הלילה בו פרצו השוטרים לפאב שברחוב קריסטופר והכריזו "We're taking the place". מהומות סטנוול היו התפרצות אותנטית וטבעית של רגשות מול דיכוי שנמשך שנים רבות מדי ושימשו כזרז שאפשר להומואים ולסביות לאמץ לעצמם את הקו הרדיקלי של התנועות לשחרור הנשים, השחורים,

Gay Liberation Front.⁹⁵
Gay Activists Alliance.⁹⁶
Scott (1990), p.192.⁹⁷

השמאל החדש ותנועות אנטי ממסדיות של תרבות-נגד ולצאת למאבק גלוי ובלתי מתפשר בגאווה, בראש מורם ובתביעה ישירה – דבר שלא היה כמותו לפניו.

הפעילויות הרבות של אותם אמיצים, שבמשך שנים רבות סירבו בתוקף יום וכל רגע בחייהם לראות את עצמם כחולים, כסוטים, כלא מוסריים או כמהווים סכנה בטחונית למדינה פרמו את את השררה האדוקה של ההגמוניה וניקבו יום את האידאולוגיה השלטת והחלישו את כוחה בסירובם לוותר על מה שהם הרגישו. הם אלו שהביאו בסופו של דבר לאותה התפרצות ספונטנית, סטורנלית והיסטורית, שלאחריה המאבק לשחרור הומואים ולסביות שינה את פניו. בכך אולי טמונה חשיבותם העצומה של מהומות אלו, שכן המאבק לשחרור הגייז לפני סטנוול ולאחריו – לא נשאר אותו הדבר.

המאבק לשחרור הומואים, לסביות וטרנסקסואלים עדיין לא הסתיים גם היום, כ-36 שנה לאחר סטנוול ובפתחה של המאה ה-21. אין ספק, כי מצב הקהילה הגאה בארה"ב ובמדינות רבות אחרות ברחבי העולם הוא טוב בהרבה כיום ממה שהיה בתקופה ההיא. אולם, ההומופוביה עדיין משתוללת ברחבי העולם. טרנסקסואלים והומואים נרצחים, מועדוני גייז מוצתים ורבים חיים בפחד חברתי. גם כיום ישנן מדינות בהן החוק עדיין אוסר על הומוסקסואליות, כשנציגי החוק רודפים את ההומואים על מנת לשלחם למאסר או אף חמור מכך, מוציאים אותם להורג.⁹⁸ אני תקווה, שהומואים, לסביות וטרנסקסואלים ברחבי העולם ובאותם המקומות בהם הם נתונים תחת מכבש שררה כבד יכירו את היסטוריית המאבק של אחיהם וינקטו בכל עוזם באינפרא פוליטיקה ובטקסטים סמויים עד שיגיע רגע שחרורם הסטורנלי, שכן, כפי שטוען סקוט, ובצדק, בציטוט המופיע בראש פרק זה, גם הצטברות מספקת של פתיתי שלג על צלע ההר, יכולה להביא לבסוף למפולת שלגים.

⁹⁸ כתבה הסוקרת את מצבם של הומואים ולסביות בעולם כיום אפשר למצוא בקישור הבא : <http://www.nrg.co.il/online/40/ART/947/025.html>

ביבליוגרפיה

ספרים

- (Carter 2004). Carter, David. **Stonewall. The Riots That Sparked the Gay Revolution**. St. Martin's Press, New York 2004.
- (D'emilio 1992). D'emilio, John. **Making Trouble. Essays on gay history, politics, and the university**. Routledge, Chapman and Hall Inc. New York, 1992.
- (Isay 1989). Isay, Richard A. **Being Homosexual. Gay Men and Their Development**. Jason Aronson INC., Northvale, New Jersey, London 1989.
- (Kaiser 1998). Kaiser, Charles. **The Gay Metropolis 1940-1996**. Weidenfeld & Nicolson. London, 1998.
- (Marcus 2002). Marcus, Eric. **Making Gay History. The Half-Century Fight for Lesbian and Gay Equal Rights**. HarperCollins Publishers Inc., New York, 2002.
- (Scott 1990). Scott, James C. **Domination and the Arts of Resistance. Hidden Transcripts**. Yale University Press, New Haven and London, 1990.
- (פוקו 1996). פוקו, מישל. **תולדות המיניות, כרך I. הרצון לדעת**. הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1996.

מאמרים

- (Bernstein 2002). Bernstein, Mary. *"Identities and Politics. Toward a Historical Understanding of the Lesbian and Gay Movement"*, in: **Social Science History**. Vol. 26, Issue 3, Fall 2002, Duke University Press, North Carolina, USA.
- (Devor & Matte 2004). Devor, Aaron H & Matte, Nicholas. *"One Inc. and Reed Erickson. The Uneasy Collaboration of Gay and Trans Activism, 1964-2003"*, in: **GLQ: A journal of Lesbian and Gay Studies**. Vol. 10, Issue 2, 2004, Duke University Press, North Carolina, USA.
- (Grounds 1997/8). Grounds, Alison A., *"Decades of Denial: Hollywood Portrayals of Lesbianism, 1930-1997"*, in: **The Student Historical Journal**, Vol. 29, 1997-1998, Loyola University, New Orleans.
Available also on the web: <http://www.loyno.edu/~history/journal/1997-8/Grounds.html>

אינטרנט – מקורות אלקטרוניים

- (GLBTQ 2002) *"Hall, Radclyffe"* in: **GLBTQ. An Encyclopedia of gay, lesbian, bisexual, transgender & queer culture**.
http://www.glbtq.com/literature/hall_radclyffe,3.html
- (Susan 2004) *Homophile Movement* in: **Susan's Place, 2004**.
http://wiki.susans.org/index.php/Homophile_Movement#Daughters_of_Bilitis

וידאו – סרט תעודי

- (Scagliotti & Schiller 2004) Scagliotti, John & Schiller, Greta. (Directors). **Before Stonewall**, 2004.